

77

Palazzi

Besluit van 29 nov 1830

A n: 26

om
mending van een spreek
of oplekking van het
magin der gemeente

Heeze den 12 December 1838.

Ter voldoening aan mijner vermeld Besluit
hebbe de en twee Excellentie te te linden een
spreek van gemeente magin was van de
gemeente in besit is gesteld bij acte van confirmatie
van den Koning raad van Adel van 16 July 1817
zinde van Larvius beladen met een boom
van goud aan mijns takken is hangende een
Schelpe een eind van goud, waar op drie
hoornen van Larvius, en chef een ster van
goud

De Burgemeester van Heeze
A. Deelen

stroom

van

ch

77

Palazzi

Besluit van 29 nov 1830

A n: 26

om
mending van een spreek
of oplekking van het
magin der gemeente

Heeze den 12 December 1838.

Ter voldoening aan mijner vermeld Besluit
hebbe de en twee Excellentie te te linden een
spreek van gemeente magin was van de
gemeente in besit is gesteld bij acte van confirmatie
van den Koning raad van Adel van 16 July 1817
zinde van Larrius beladen met een boom
van goud aan mijns takken is hangende een
Schelpe een eind van goud, waar op drie
hoornen van Larrius, en chef een ster van
goud

De Burgemeester van Heeze
A. Deelen

stroom

van

ch

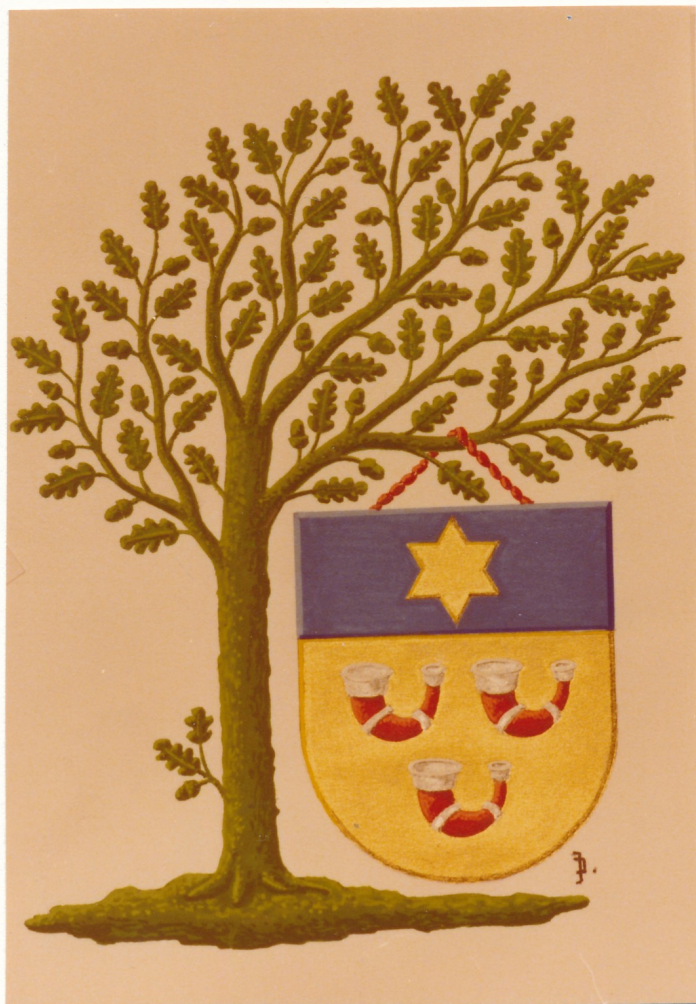
DE HOGE RAAD VAN ADEL,

Gelet op het Koninklijk besluit van 26 juli 1980, nr 25,

VERKLAART,

*dat daarbij aan de gemeente **Heeze** verleend is het onderstaande wapen*

waarvan de beschrijving luidt als volgt:

In goud drie hoorns van keel, beslagen, geopend en gemond van zilver; in een schildhoofd van azuur een ster van goud.

Het schild hangende aan een snoer van keel in een ter rechterzijde ervan geplaatste eikeboom van sinopel.

Gedaan te 's-Gravenhage, 10 november 1980.

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

Wentink

Uorzitter

de Klerk

Secretaris

De schepenbank

Op 18 april 1294 oorkondt Jan I, hertog van Brabant, dat de schepenen van Leende en van Hese voortaan te hoofde zullen gaan te 's-Hertogenbosch (OB 508; Sassen dB 117; Byl).

In hoeverre de hertog te Heeze-Leende iets kon opleggen is de vraag, daar Heeze en Leende een vrije grondheerlijkheid en allodiaal waren tot 1333 ! Toch wijst de akte van 1294 al op het bestaan van een schepenbank. De oudste schepenakte van Heeze dateert van 1364 (Taxandria 1926,148). Het rechterlijk archief vangt aan in 1482 (RA).

Volgens het denombrement van 1440 bezit de heer de hoge, middele en lage rechtspraak van Heeze en Leende. Hij heeft een bank van 7 schepenen met een schout en een vorster, die hij mag veranderen, zetten en ontzetten, zo dikwijls hem dat goeddunkt. De vorsterij verpacht hij jaarlijks voor 12 Klink-aarts

Alle manieren van breuken en fourfaits (als doodslag, vredebreuk, schaken, verkrachting van vrouwen, moord, verwondingen, mestrekken, het slaan met vuisten of stokken, en andere verschillende keuren en breuken naar bankrecht) heeft de heer slechts als die ook werkelijk voorvallen (Denombrement 1440).

Schepenbankszegel

Het oudst bekende zegel hangt aan een akte van 3 juni 1460 (RANB CA 1969 nr. 1 (25) en wordt nog in 1734 gebruikt (AAVw, ontlastbrief 16-2-1743). Hij heeft als voorbeeld voor het gemeentewapen gediend.

Gemeentewapen

De Hoge Raad van Adel bevestigt op 16 juli 1817 het volgende wapen: zijnde van lazuur, beladen met een boom van goud aan wiens takken is hangende een scnildje eveneens van goud, waarop drie hoornen van lazuur, en chef een ster van goud (PG 1689).

Op 26 juli 1980 verleent de koningin aan de gemeente Heeze het volgende wapen: in goud drie hoorns van keel, beslagen, geopend en gemond van zilver; in het schildhoofd van azuur een ster van goud. Het schild hangende aan een snoer van keel in een ter rechterzijde ervan geplaatste eike boom van sinopel. Zij trekt tevens het wapen dat op 16 juli 1817 werd verleend (sic !) in (Doc.; DNL 1980, k. 421).

Een dorpswapen ?

Herbert, heer van Heeze, voerde in 1172 (= ± 1220) en 1211 een schild met een verhoogde dwarsbalk (CSN 914). In de oude kerk van Eindhoven zou een grafzerk hebben gelegen van een lid van een familie Van Heeze met het wapen: een dwarsbalk in het schildhoofd, vergezeld van twee molenijsers (TNBGT&L 1885/6, k.116).

Al in 1286 wordt een Alardus van Heeze als schepen van 's-Hertogenbosch genoemd (OB 420) en in 1306 is een Roelkinus van Heeze poorter van 's-Hertogenbosch (OB 702). De Bossche schepen Jan van Hees voerde in 1336, 1340 en 1344 drie molenijsers (2,1) in zijn schild (Taxandria 1916,237). Broc^x geeft als wapen van een familie Van Heeze: een boom op een ondergrond/ in goud een groene boom met bruine stam op groene ondergrond (bijlage na p. 198).

GEMEENTE HEEZE

V A N W E G G E D E N K O N I N G .

DE HOOGHE RAAD VAN ADEL, gebruik makende van de magt aan den zelven verleend, bij besluit van den 20 sten Februarij 1816, bevestigd bij dezen de Gemeente van Heeze ingevolge het, door haar gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen: zijnde van lazuur, beladen met een Boom van goud aan wiens takken is hangende een schildje, eveneens van goud waarop drie hoorns van lazuur, en chef een star van goud.

Gedaan in 's-Gravenhage den 16e Julij 1819.

w.g. onleesbaar

TER ORDONNANTIE VAN DEN HOOGHEN RAAD,

w.g. onleesbaar Secretaris,

HEEMKRONYK

Twaalfde jaargang - no. 4
april 1974.

Uitgave van de heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze, Leende en Zesgehuchten".

Heeze
Leende
Zesgehuchten
Geldrop
Sterksel

Redactie: J.H.M. Aerts
en A.F.N. van Asten

Redactieadres:
Jan Deckersstraat 11 Heeze

DE GEMEENTEWAPENS VAN HEEZE EN LEEDE

Jan Aerts.

In de tijd dat Heeze, Leende en Zesgehuchten samen een heerlijkheid uitmaakten, voerde de schepenbank van die heerlijkheid een schependomszegel. (zie afb. 1.).

Het oudste zegel aan mij bekend is een mooi en gaaf exemplaar, hangend aan een oorkonde van Maria van Horne uit het jaar 1605 (Archief kasteel Heeze). De oorsprong van dit zegel ligt dus vóór die tijd. We mogen als vrijwel zeker aannemen dat het door de Horner heren van Heeze is ingevoerd. Het wapen van Horne komt op het zegel voor; een klein schildje hangend aan de takken van een boom, beladen met drie hoorns en in het schildhoofd boven de boom een zespuntige ster. Het is niet eenvoudig om de oorsprong van dit zegel te achterhalen. Als we alleen maar met zekerheden willen werken, dan zijn boom en ster voor ons onderdelen van een onopgeloste rebus. Maar beide tekens uit het zegel verlokken ons tot het doen van enkele veronderstellingen. We wagen het er niet op om verband te leggen met "Horneboom" (1172) omdat "boom" hier meer bedoeld is als grenspaal of grensboom en mogelijk ook afsluitboom (Heemkronyk VII, pag. 12-18). Het is waarschijnlijker dat we de boom in het zegel moeten verklaren als een boom voor de enorm grote eikebossen die in de heerlijkheid voorkwamen. Philips van Horne zegt in zijn denombrement van 1440 dat hij ook een "bosschelken geheiten Merlebosch gelegen aan die moelen" heeft (Meindersma, pag. 18). Wat voor een "bosschelken" dat geweest moet zijn, kunnen we ons enigermate voorstellen als we in "Verbalen voer die van Heeze en Leende" (1527), door A.F.N. van Asten gepubliceerd in Heemkronyk IX, 1970, zien, dat het om een "grootte menichte ende ontallycke eycke boomen" die "bij maniere van een bosch zoe verre men zien mach", gaat.

In dit licht vraagt de naam Hout (Zesgehuchten) nauwelijks nog om een verklaring evenals de naam Breeijk in Heeze. Enkele toponiemen die ongetwijfeld nog met andere zijn aan te vullen. Deze bossen waren van de heer en niemand mocht zonder zijn toestemming "eekelen opraepen, smuyten oïf gebruycken". De boom in het schependomszegel en dus ook in de gemeentewapens van Heeze en Leende zou wel eens een eik kunnen zijn. Het "pars pro toto", dat de middeleeuwer hanteerde in het beeldhouwwerk van zijn kathedralen, is hier toegepast in het zegel van de heerlijkheid: een boom staat voor een heel bos.

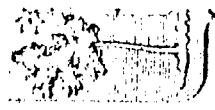
Ten aanzien van de ster boven de boom moeten we deze stelling onmiddellijk weer afvallen. De ster staat niet voor het firmament.

Een mogelijke verklaring voor de ster in onze wapens menen wij te moeten zoeken bij Dirk Loef van Home, heer van de heerlijkheid. Deze ridder had in 1371 deelgenomen aan de slag bij Baesweiler (tussen Kerkrade en Aken) en zich daar een dapper strijder getoond, wat overigens niet verhinderde dat Brabant er een grote nederlaag leed. Na zijn terugkeer van de strijd vermeerderde hij zijn stamwapen in het hart van het schild met een vijfpuntige rode ster (afb. 2). (Ned. kastelen en hun historie; Kasteel Heeze, door dr. H.E. van Gelder). De vader van Dirk Loef had in 1334 van Heeze en Leende een leen-goed gemaakt "ten Brabantschen rechte". (zie "Dyt Gheyt aen der kyrcken van Leendt", geschiedenis van Leende; uitgave van de stichting Torenfeesten 1974 te Leende; verschiint 12 mei a.s.). Het schijnt mij toe, dat het schependomszegel van de heerlijkheid Heeze en Leende uit die tijd dateert. Wel zou ik willen dat ik dat kon bewijzen of dat iemand onder onze lezers het tegendeel kan aantonen.

Na de komst van de Fransen in 1794 hadden de dorpen van de heerlijkheid aanvankelijk nog een gezamenlijk bestuur. Door de inlijving bij Frankrijk in 1810 werden hier ook de Franse wetten ingevoerd. Eén daarvan was het keizerlijk decreet van 6 pluvoise an XIII (26 januari 1805) waarbij was bepaald dat alle officiële zegels de gekroonde keizerlijke adelaar zouden vertonen met het omschrift "Maire de ..." of "Sceau du maire de ..." (zie Gemeentelijke heraldiek, door jhr. mr. M.A. Beelaerts van Blokland in "De Hoge Raad van Adel", pag. 137; 's-Gravenhage 1966). In Leende is het stempel voor dit zegel nog bewaard gebleven.

Het oude schependomszegel leeft nog voort in de gemeentewapens van Heeze, Leende en tot 1921 ook in de voormalige gemeente van Zesgehuchten. Het wapen van Heeze

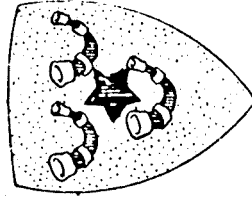
geeft de meest zuivere weergave van het zegel, (zie afb. 3) maar is daarom nog niet juist. Het wapen van Zesgehuchten is, ter onderscheiding van Heeze met een ster extra uitgevoerd (afb. 4). Voor Leende wordt een vergaande variant toegepast; boom en ster krijgen een plaats aan de rechterzijde (heraldisch links) van het schild (afb. 5). Deze gemeentewapens zijn vastgesteld door de Hoge Raad van Adel, d.d. 16 juli 1817. Dit was een gevolg van het koninklijk besluit van 24 december 1814, waarbij alle steden, dorpen, heerlijkheden e.d. bij de koning goedkeuring konden aanvragen voor een wapen. Blijkens het K.B. van 3 januari 1818 was men hiertoe niet verplicht. De andere mogelijkheid was een zegel te voeren met randschrift: "Plaatselijk bestuur van ...". Het gevolg van het K.B. van 1814 was, dat op korte termijn honderden wapens werden vastgesteld, waarbij er vele waren "waaromtrent de Hoge Raad van Adel geen andere kennis had dan de door de gemeenten zelve ingezonden gegevens en dat dus onjuistheden, welke bij dieper onderzoek - waartoe echter geen tijd beschikbaar was - hadden kunnen worden vermeden, voorkomen". (Zie: De Hoge Raad van Adel, a.w.; pag. 130.). De werkwijze van de H.R.v.A. ontmoette al eerder kritiek zoals in het hiervoor aangehaalde werk wordt gezegd: "De Raad heeft flagrante onjuistheden toegelaten, fantastische kleuren gegeven aan zeer bekende wapens, en blazoenen aangenomen zoals ze door dorpsbestuurders werden voorgesteld". Die kritiek was niet zachtzinnig maar terecht en ook van toepassing op de gemeentewapens

van Hee
de hoor
eeuwen

schild ir
laden m
dus zijn
stellen €
De bescl
luiden: l
takken €
en bover

r afvallen.

bij
men aan
getoond,
erug-
een
dr.
leen-
end",
rschijnt
-leeze
iemand

ben van
stuur.
ook de
rlij-
arbij
keizer-
ire de
e heral-
'De Hoge
Leende is

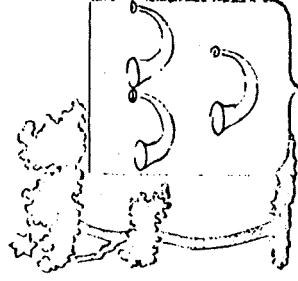
meente-
oorma-
eze
iet
extra
ster
eze
Dit
ten,
wapen.
ogelijk-
gevolg
teld
d de
dieper
meden,
H.R.v.A.
'De
beken-
steld".
ewapens

HEEZE

LEENDE

HORNE

van Heeze en Leende. Onze kritiek richt zich op de gebruikte kleuren en de vorm van de hoorns uit het stamwapen van Horne. De kleuren van Horne zijn sedert de middel-eeuwen bekend: op een veld van goud drie rode hoorns beslagen van zilver (afb. 6).

In het wapen van Heeze werd het veld inderdaad van goud, maar de hoorns van lazuur (blauw) en niet beslagen van zilver.

Dit wapen is dus historisch en heraldisch onjuist. Het veld van het gemeentewapen van Heeze is blauw; waarmee wij volledig akkoord zijn. Het is een natuurlijke achtergrond voor de boom waaraan het schildje hangt en de ster. Omdat wij de juiste heraldische kleur van de boom niet kennen - zegels zijn altijd in een kleur uitgevoerd - geven wij de voorkeur aan de natuurlijke kleur: groen.

De Hoge Raad van Adel heeft echter de boom van goud gemaakt. Wat de ster betreft, geven wij na wat er hiervoor over is gezegd, de voorkeur aan een vijfpuntige rode ster (dit dan in afwijking van het zegel, dat een zespuntige ster vertoont). De boom in het wapen van Leende is wel groen en dus heel acceptabel maar de ster er boven is van goud. Het eigenlijke schild in Leende moet het wapen van Horne voorstellen - zijnde van lazuur (blauw), beladen met drie hoorns van goud - maar is het bij lange na niet. Onze eindconclusie moet dus zijn dat de gemeentewapens van Heeze en Leende niet verbeelden wat ze moeten voorstellen en daarom historisch en heraldisch gezien, onjuist zijn.

De beschrijving van het gemeentewapen van Heeze zou naar onze mening als volgt moeten luiden: Een veld van azuur (blauw) beladen met een boom van sinopel (groen) aan wiens takken een schildje van goud hangt beladen met drie rode hoorns beslagen van zilver 2:1 en boven de boom een vijfpuntige - of als men liever aan de ster uit het zegel wil vast-

houden - een zespuntige rode ster. Maar zoals gezegd, boom en ster zijn figuren van een onopgeloste rebus; bovendien kan de boom een banteken zijn, wat onze rebus er niet eenvoudiger opmaakt (zie De Brabantse beelden en teekens van recht, door dr. J.P.W.A. Smit, pag. 225; 's-Gravenhage 1957).

Een oplossing voor een nieuw gemeentewapen van Leende zou kunnen zijn: een gevieren-deel schild waarin per kwartier, een van de drie figuren uit het zegel kunnen worden gerangschikt. Voor het overblijvende kwartier kan dan bijvoorbeeld een gekapte en gebel-de valk worden genomen of eenvoudigweg, de valk die voorkomt op het schild van 1646 van het St. Jansgilde van Leenderstrijp. Het is een figuur die zeker in aanmerking komt om het onderscheid tussen de gemeentewapens van Heeze en Leende te vergroten. Daar de valkerij vooral in Leenderstrijp werd beoefend, kan deze vogel in het wapen van Leende de band tussen dat dorp en het afgelegen gehucht Strijp symboliseren. Het is een van de mogelijkheden die er zijn, maar die wel moeten worden getoetst aan heraldische vormen.

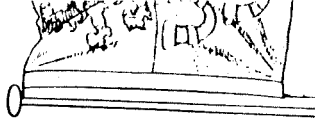
GEMEENTE LEENDE

Dat wat meer onderscheid tussen de wapens van Heeze en Leende niet overbodig is, mag uit het volgende blijken. De gemeente Leende voert thans op zijn briefpapier feitelijk het wapen van Heeze (afb. 7). Boom en ster vallen in het wapen van Leende buiten het schild en functioneren als een soort schildhouder. Door het geheel nu weer in een schild te plaatsen ontstaat het wapen van Heeze. Afgezien van de onjuiste voorstelling die op deze manier wordt bereikt, zou het onderscheid alleen nog maar in de kleuren zitten. Door het ontbreken van de grafische kleuraanduiding via het gebruikelijke arceersysteem, voert Leende de op zijn briefpapier feitelijk het gemeentewapen van Heeze. Wij geloven niet dat men in Heeze daar hard over zal vallen; een oude legende vertelt ons immers dat in Heeze "Willigen" (=gewilligen) wonen.

VLAGGEN

De aanleiding voor dit artikel is de vaststelling van een gemeentevlag door de Raad van Leende. Deze besloot op 8 februari j.l., conform het advies van de Hoge Raad van Adel d.d. 21 januari 1974, om een vlag in te stellen van goudgele kleur met daarop drie effen rode hoorns, waarvan twee boven elkaar aan de broekzijde, te plaatsen in de diagonaal-lijn, halverwege het midden; naast deze twee hoorns ter halver hoogte een rode hoorn, te plaatsen in het midden der vlag. Een bijzonder mooie vlag, die naar onze smaak echter op een punt te kort schiet. De Hoge Raad van Adel heeft voorgesteld om "ter vereenvou-diging" effen rode hoorns te gebruiken. Blijkbaar is in dit advies alleen rekening gehou-den met de praktische kant van de zaak. Voor de vlag zijn, in tegenstelling tot de ge-meentewapens, de juiste kleuren gekozen evenwel met weglating van het wit, dat het zilverbeslag van de hoorns moet symboliseren. Heraldisch en historisch gezien zijn deze hoorns in de vlag van Leende niet op hun plaats en kunnen misschien zelfs aan een ande-re gemeente of familie behoren. Het wit op de vlag van Leende zou de herkenbaarheid

er van ten
Hoge Raad
algemeen ni
het advies c
onze smaak
juist weer tr
worden omzr
vlag waarin
blazozen Var
Ook in Hee
gemeentevla
tevlag in te
de: Van gro

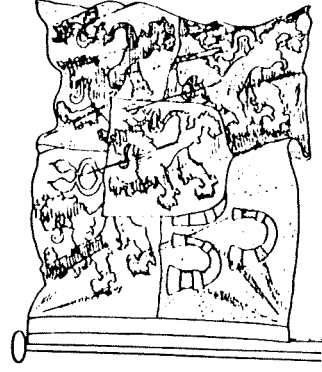

hoorns geplac
de historie v
van elke and
door u in uw
De Raad van
maar zich no
bij de behan
kontakt had
len met de h
de Raad is m
Sierksma heb
vlag. Gelukk
er de voorke
indertijd wel
Met de kleur
nemen. De s
Heeze en Lee
van de vlag
van Mariale
in de lucht.

van
us er
dr.

ievieren-
orden
en gebel-
n 1646
ng komt
Daar de
Leende
van de
vormen.

is, mag
telijk het
het schild
d te
: op deze
Door het
vert Leen-
dat men
Heeze

er van ten goede komen. Dit zou dan weer stroken met de algemene richtlijnen van de Hoge Raad van Adel uit 1948. In dezelfde richtlijnen wordt ook gezegd, dat het in het algemeen niet wenselijk is om zegel- en wapenfiguren in een vlag op te nemen. Gezien het advies aan Leende worden deze richtlijnen blijkbaar niet (meer?) gehanteerd. Naar onze smaak verdient het voorkeur om wapenfiguren in een vlag, als ze worden gebruikt, juist weer te geven. De factoren moeite en kosten die hierin een rol spelen, kunnen beter worden omzeild door de kleuren te symboliseren in een van de banen der vlag. Een bekende vlag waarin het wapen is weergegeven, is die van de banen der vlag. Een bekende blazoen Van Horne heraldisch opgenomen (afb. 8).

Ook in Heeze zijn in 1960 pogingen ondernomen om te komen tot vaststelling van een gemeentevlag. Op 3 november van dat jaar werd aan de Raad voorgesteld om een gemeentevlag in te stellen naar een ontwerp van K. Sierksma. De omschrijving van de vlag luidde: Van groen waarover een versmalde schuinbalk van geel, aan de broekingzijde vergezeld van een witte zespuntige ster; in het uitwaaiende gedeelte van een rode met wit gemanterde jachthoorn (afb. 9).

Sierksma schreef bij deze vlag de volgende toelichting:

"In groen ziet men de boom verzinnebeeld, waaroverheen een balk van geel (de gouden grondkleur van het wapenschild!) in schuine richting loopt, wijzende op de voormalige twee-eenheid Heeze en Leende. Het dichtst tegen de vlaggestok, aan de zogenaamde broekingzijde van de vlag, is de ster geplaatst, voorkomende in het wapen als een algemeen symbool van het licht en van de moeder Gods in het bijzonder, die vanouds bij en onder bomen vereerd is geworden. In het uitwaaiende gedeelte van de vlag is als pars-pro-toto een der hoorns geplaatst uit het wapen van het geslacht Horne, dat zo'n voorname rol speelde in de historie van onze gemeente. De vlag die zich duidelijk en karakteristiek onderscheidt van elke andere (een der belangrijkste eisen die men aan een vlag moet stellen), worde door u in uw besluit tot het instellen daarvan ..." etc.

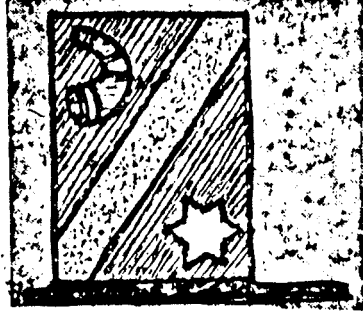
De Raad van Heeze heeft toen besloten om in principe een gemeentevlag in te stellen maar zich nog niet uit te spreken over het ontwerp van Sierksma. Burgemeester Cox had bij de behandeling van dit onderwerp meegedeeld, dat hij kort voor de raadsvergadering contact had gehad met een deskundige die zich over het ontwerp in verbinding wilde stellen met de heer Sierksma (Eindhovens Dagblad 4 november 1960). Het principebesluit van de Raad is nooit meer aan de orde geweest en over het contact van de deskundige met Sierksma hebben we ook niets meer vernomen. Officieel heeft Heeze dus geen gemeentevlag. Gelukkig is het ontwerp toen niet aangenomen en men schreef aan de heer Sierksma er de voorkeur aan te geven eerst wapenwijziging aan te vragen. De eerste stappen zijn indertijd wel gezet, maar verder is het rond de vlag stil geworden.

Met de kleuren van deze vlag kunnen we, met uitzondering van de ster, wel genoegen nemen. De schuinbalk hoort niet in de vlag thuis en symboliseert geen twee-eenheid Heeze en Leende in een heerlijkheid die overigens drie dorpen telde. De motivering van de vlag door de ontwerper raakt kant noch wal. Ster en boom verklaren als tekens van Mariale verering, is in dit verband volledig ongegrond en niet meer dan een slag in de lucht.

rad van
an
rie eiten
gonaal-
hoorn, te
echter
reenvou-
g gehou-
de ge-
t het
deze
en ande-
artheid

Nu Leende gekozen heeft voor het wapen Van Horne in de gemeentevlag, is deze mogelijkheid (in die vorm) voor Heeze weggevallen. Het komt mij voor dat we over de vlag van Heeze te zijner tijd maar eens een boom moeten opzetten (figuurlijk!).

Vlag voor Heeze?

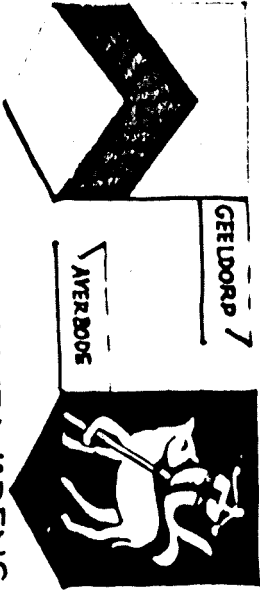

HERKOMST ILLUSTRATIES:

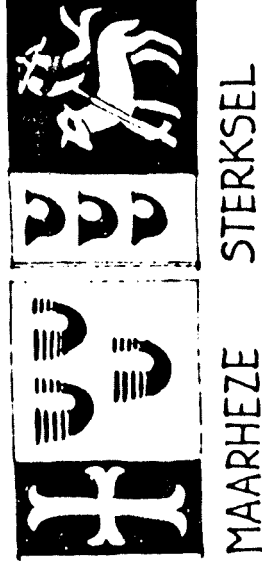
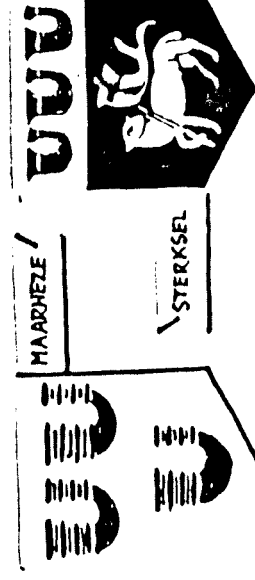
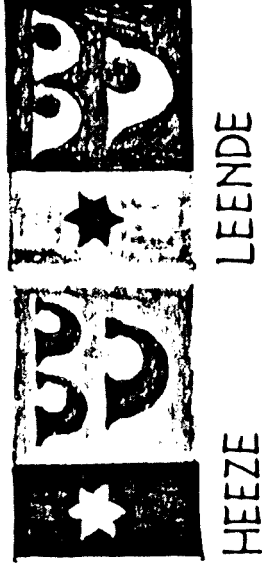
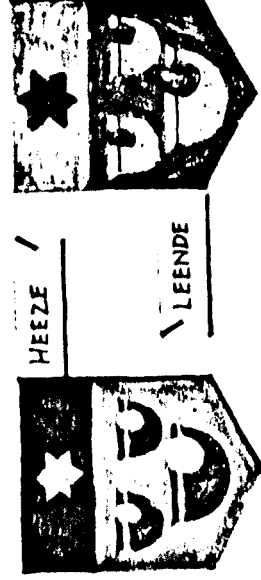
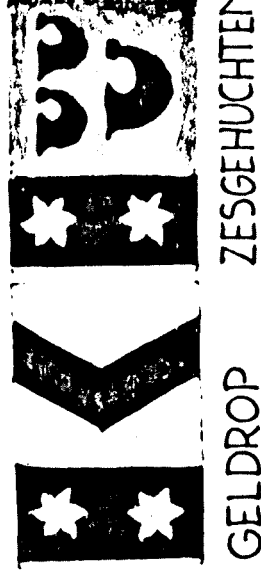
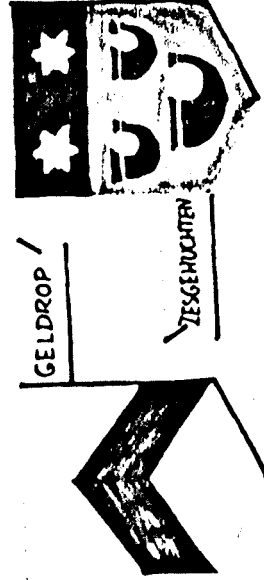
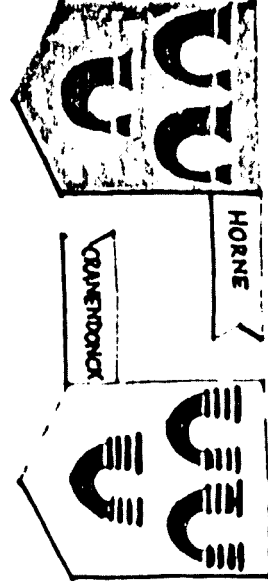
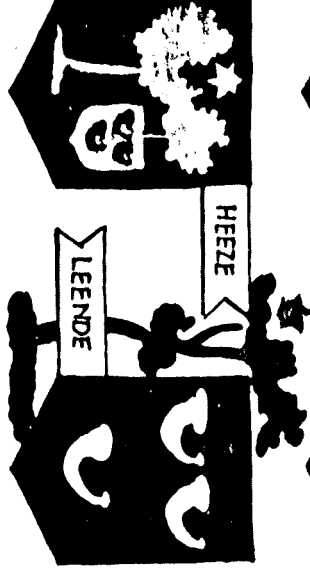
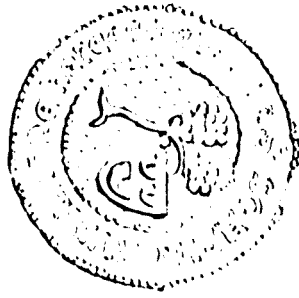
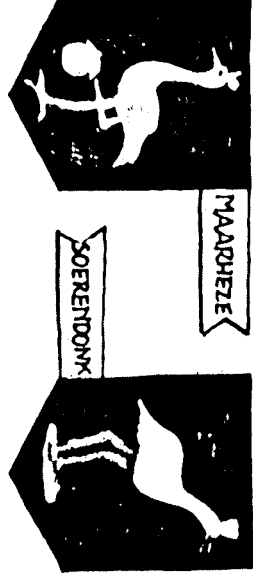
- Afb. 1 Tijdschrift voor Noord-Brabantse Geschiedenis, taal en letterkunde, redaktie Aug. Sassen; pag. 9; jrg. I; nr. 2; 15 oktober 1883.
- Afb. 2 Heemkronyk (Geldropnummer), Ill; nr. 4; 1964.
- Afb. 3, 4 en 5 Nederlandsche gemeentewapens, door Mr. M.J. baron d'Ablaing van Giessenburg, Utrecht z.-i. (+ 1865).
- Afb. 6 en 8 Wapens, vlaggen en zegels van Nederland, door T. van der Laars, Amsterdam 1913.
- Afb. 7 Briefhoofd gemeente Leende.
- Afb. 9 Eindhovens Dagblad, 2 november 1960.

Over aard en herkomst van de hoorns in het wapen Van Horne bestaan verschillende opvattingen; met betrekking tot dit onderwerp konden wij hieraan voorbij gaan. Voor belangstellenden verwijzen we naar: Mr. J.P.W.A. Smit, De Horen der familie van Horne in De Brabantse Leeuw, pag. 1-5; jrg. Ill; 1954 en F.J. van Eitro, De hoorns van Horne zijn geen posthoorns, in De Nederlandse Leeuw; pag. 1-4; jrg. LXXXVIII; nr. 6; juni 1970.

OORSPRONKELYKE WAPENS

WAPENS INGESTELD IN 1817

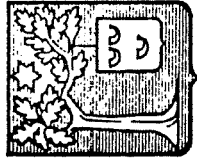

VOORGESTELDE WAPENS

ZINVOLLE VLAGGENTOOL

de Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze - Leende - Zesgehuchten"
t.a.v. de heer W.F. Jansen, Postbus 196, 5600 AD Geldrop

Gemeente Heeze

Jan Deckersstraat 2
Postbus 10.000
5590 GA Heeze
Telefoon 04907-1244
Postgiro 106.90.45

Aan de heer Kees van Berendonk
Zinneveltpaan 6
2082 GS SANTPOORT - zuid

UW KENMERK :

UW BRIEF VAN :

ONS NUMMER :

ONDERWERP : Voordracht Gemeentewapens
en - vlaggen.

HEEZE, 18 december 1978

Geachte heer van Berendonk,

Hierbij deel ik U tot mijn spijt mede, dat ik alsmede de desbetreffende ambtenaren op 20 december a.s. verhinderd zijn Uw voordracht met betrekking tot gemeentewapens en - vlaggen, bij te wonen.

Zoals U wellicht zult weten zijn er in deze gemeente in het verleden meerdere pogingen gedaan om tot vaststelling van een gemeentevlag te komen. Een definitief besluit is terzake nimmer genomen.

Het College van Burgemeester en Wethouders is thans voornemens om zondig met wijziging van het gemeentewapen te komen tot vaststelling van een heraldisch verantwoorde gemeentevlag. Ik wil U bij deze dan ook verzoeken met mij of het hoofd van de afdeling Algemene Zaken in overleg te treden, teneinde te komen tot een gesprek omtrent deze materie.

Een afschrift van dit schrijven heb ik doen toekomen aan de voorzitter van de Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze - Leende - Zesgehuchten", de heer W.F. Jansen.

Voor Uw medewerking in deze zullen wij U zeer erkentelijk zijn.

Met alle hoogachting,

DE BURGEMEESTER VAN HEEZE,

—
DICT. JS

TP. AS

COLL. :

BIJL. :

Verzoeken bij antwoord datum, kenmerk en nummer aan te halen.

Edelachtbare Heer Burgemeester,

In antwoord op Uw brief van 18 dezer, betreffende "Voordracht gemeentewapens en -vlaggen", waarin U mij berichtte dat noch Uzelf, noch Uw ambtenaren in de gelegenheid waren deze voordracht bij te wonen, moet ik U zeggen dat dit bericht mij inderdaad niet als prettig nieuws overkwam.

Bovendien bleek er die avond nog een bruin monster op de tv te verschijnen, waardoor de belangstelling voor mijn lezing ook al niet werd bevorderd.

Intussen hebt U, met Uw ambtenaren, dan wel alle informatie gemist, die ik toen in ruim 2½ uur heb staan weggeven, onder het vertonen van 72 kleurendia's.

Nu U mij verzoekt met Uzelf of met het hoofd van de afdeling Algemene Zaken in overleg te treden, teneinde te komen tot een gesprek over deze materie, deel ik U mede dat ik daar ten volle toe bereid ben. Desgewenst kan ik zelfs mijn hele lezing eens komen herhalen voor U, Uw Wethouders en Raadsleden en al Uw ambtenaren, op een voor U allen geschikt tijdstip.

Een gesprek kan vanzelfsprekend ook op kleinere schaal worden gehouden en dan meer blijven beperkt tot Uw kernpunt: het vaststellen van een historisch-heraldisch verantwoorde gemeentevlag, zonodig met wijziging van het gemeentewapen.

Juist over deze materie heb ik op verzoek van de Heer Eric Kolen een vrij uitvoerig artikel geschreven onder de titel "Brabants Banier en Blazoën in de Con-treien van Horn en Cranendonck." Dit artikel is geplaatst in "Heemkronijk", de drie-maandelijkse uitgave van de Heemkundevereniging: "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten". Het staat in het laatstverschenen nummer, jaargang 17, nr 4 dec. 1978 en het bleek op 20 dezer juist-gereed te zijn gekomen, zodat het in de pauze van mijn lezing aan de aanwezige leden kon worden uitgereikt. In dit artikel zult U alles aantreffen wat U zoekt. In ruim 12 pag. tekst heb ik alle wapens en vlaggen behandeld van het gebied waarvan Woensel en Budel de uitersten vormen, en waarin Uw Gemeente de centrale plaats inneemt.

Bovendien zijn er 23 schetsen van de besproken wapens en vlaggen in opgenomen, zelfs in kleur. Ik had twee andere bladen met kleurschetsen toegestuurd, die NIET in het boekje zijn opgenomen. Van deze aanvullende tekeningen zijn echter WEL kleurenfoto's gemaakt. Ongetwijfeld zult U die via de Heren Kolen of Wijnen wel kunnen bemachtigen voor Uw gemeentearchief.

Ik kan me moeilijk voorstellen dat Uzelf geen lid zou zijn van "Uw eigen" Heem-kundevereniging en veronderstel dus dat U het hier besproken Heemkronijknummer al wel in Uw bezit zult hebben en wellicht in de achter ons liggende dagen tijd zult hebben gevonden er kennis van te nemen. Uw ambtenaren mogelijk eveneens. Toch lijkt het me zeer aan te bevelen U tijdig in het bezit te stellen van enige extra exemplaren nu het nog kan. Zo'n uitgave is uiteraard eenmalig en beperkt van omvang. Op Uw gemeente-archief zullen toch enige exemplaren aanwezig dienen te zijn, zodat daar ook voor de toekomst alle gegevens van dit boekje bewaard blijven.

Nu Uw Gemeente inderdaad plannen heeft om over te gaan tot het instellen van een werkelijk goede en werkelijk EIGEN vlag, zullen alle Raadsleden enige informatie daaromtrent nodig hebben. Die wordt in deze Heemkronijk volledig aangereikt, in geuren en kleuren zelfs, zodat U moeilyk beter doen kunt dan alle Raadsleden een exemplaar te doen toekomen. Ook van andere ambtenaren, dan alleen die van de desbetreffende afdeling, mag redelijkerwijze worden verwacht dat ook zij zich zullen interesseren voor de emblemen van de Gemeente waaraan zij hun krachten wijden. Daardoor zouden dan tevens alle gesprekken tussen de erbij betrokkenen over het wapen en de vlag Uwer Gemeente, duidelilyk omljnd kunnen worden gevoerd.

Wat mijn eigen bijdrage aan zulke gesprekken betreft, als gepensioneerde kan ik me daarvoor bijna ieder moment vrijmaken. Ik laat het dan ook graag aan Uzelf over tijd(en) en plaats(en) te bepalen waarop U die zou willen voeren.

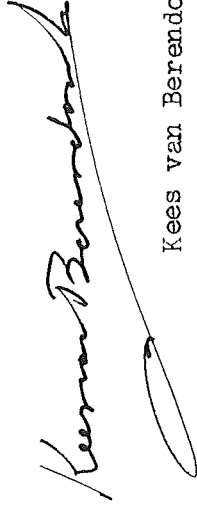
Uit Uw brief blijkt dat er in het verleden al meerdere ongeslaagde pogingen zijn gedaan om tot vaststelling van een gemeentevlag te komen. Ik zou het zeer op prijs stellen als U mij daaromtrent - b.v. door foto-copieën- alle gegevens zou willen doen toekomen Niet alleen omdat ik -zeker op het terrein van "Brabants Banier en Blazoën"- een uiterst nieuwsgierig mens ben, maar ook om me daardoor beter te kunnen voorbereiden op de bespreking(en) die ik met U zal mogen hebben.

Een simpel telefoontje naar 023-376771 kan U altijd opheldering geven omtrent mijn onmiddellijke beschikbaarheid. Mijn bereidheid is in alle geval gegarandeerd aanwezig. Ik zou nu al kunnen eindigen met een "Tot ziens binnenkort", maar ik wilde graag Uw aandacht vragen voor NOG een punt, dat straks ook een interessant gesprekstema zou kunnen opleveren.

Aangezien Heeze zich iedere zomer traditioneel presenteert in een groots opgezet feest van meer dan plaatselijke allure, waarvoor het Brabants verleden telkens op wisselende wijze het motief verleent, kan daarbij een zwaarder tooi niet worden gemist. Wat kan daarvoor in Heeze beter dienen dan de complete rij banieren van zijn historische Baronnen? Dus de wapen-banieren van Horn, Renesse, Rauwdick, Snoeckaert van Schouwburg, de Holbach en Thuyt van Serooskerke. Dan nog aangevuld met de verschillende vlaggen en banieren van Brabant, Peelland en Heeze zelf. Er is toch moeillijk een fleuriger en zinvoller sier te bedenken voor het feestvierende Heeze. Bovendien is die dan steeds op elk gewenst moment en op elke te versieren ruimte -hetzij binnen of buiten - beschikbaar en kan men er een lange reeks van jaren plezier aan beleven. Ook dit punt lijkt me alleszins het overwegen waard bij de op handen zijnde besprekingen.

Burgemeester, ik hoop dat U "mijn misslagen" zult willen vergeven.
Dan nu toch maar "Tot ziens binnenkort !"

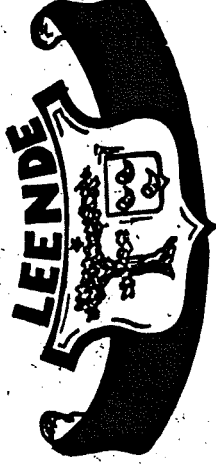
Santpoort-Zuid
Zinneveltpaan 6
2082 GS

Kees van Berendonk.

20 december 1978.

WOENSDAG 10 JANUARI 1979

Heemkronijk (nieuwe gemeentewapens en - vlaggen?)

Recentelijk is het 4e nummer van de 17e jaargang van Heemkronijk uitgekomen, het driemaandelijks periodiek van Heemkundekring De Heerlijkheid Heeze, Leende, Zesgehuchten. Onder redactie van Heeze-naar Erik Koolen bevat deze dikke kronijk nochtans maar twee onderwerpen, te weten „Het kazuivel van Heeze” door Anton van Duinkerken en een uitvoerige uiteenzetting over „Brabants Banier en Blazoën in de contreien van Horn en Cranendonck” door Kees van Berendonk. Deze Santpoortenaar heeft onlangs een lezing voor de kring over dit thema gehouden. Het vooroverleg daarover leidde tot een even enthousiaste als uitvoerige verhandeling over het heraldieke onderwerp ten behoeve van de Heemkronijk. Van Berendonk heeft een uitvoerige studie gemaakt van de gemeentewapens- en banieren in Brabant. In zijn bijdrage voor de Kronijk belicht hij de aspecten daarvan ten aanzien van verschillende plaatsen in deze regio: Aalst, Averbode, Bruheze, Budel, Cranendonck, Eindhoven, Heeze, Geldrop, Heeze, Leende, Maarheeze, Soerendonk, Sterksel, Waalre, Valkenswaard, Woensel en Zesgehuchten. Wat belangwekkender lijkt, is dat hij zover ging, dat hij zijn kritiek op de bestaande gemeentewapens en -vlaggen van Geldrop, Heeze, Leende, Maarheeze, Sterksel en Zesgehuchten positieve kracht bijzette door „betere” wapens voor te stellen en uit te werken.

Voorstellen die ons bijzonder zouden moeten aanspreken. Dank zij de financiële steun van de Rabobanken in deze regio kon de Kronijk die uitgewerkte voorstellen in kleur en al bijvoegen.... De wapens/vlaggen van Heeze en van Leende vertonen daarbij opvallend veel overeenkomst. Eigenlijk zouden ze historisch gezien, precies gelijk moeten zijn, aldus Van Berendonk, maar omdat beide plaatsen in 1815 ieder een zelfstandige gemeente zijn geworden heeft de ontwerper het onderscheid gezocht in de kleuren. Het bijzondere van de voorstellen is de volledige overeenkomst tussen wapen en vlag. Het voor Leende voorgestelde wapen is rood (geel) met daarop drie gele (rode) hoorns, twee naast elkaar en een grotere daaronder. De bovenzijde van het wapen, een derde van de totale hoogte is over de hele breedte geel (blauw) met daarin een blauwe (gele) ster. De ruisen haakjes vermelde kleuren betreffen die van het voor Heeze voorgestelde wapen. De gele (blauwe) baan met de blauwe (gele) ster aan de bovenzijde van het wapen is bij de vlag terug te vinden aan de broekzijde. In de heraldiek wordt met geel uiteraard bedoeld goud, rood is keel en blauw is lazuur.

ORANJE

In het gedeelte over Cranendonck handelt is al medegedeeld dat - en hoe - deze Baronie en bovendien Eindhoven met Woensel in het bezit zijn gekomen van het Huis van Oranje-Nassau. De bijzondere band die er tusschen de betreffende plaatsen bestaat met het koninklijk huis, zou er aanleiding toe kunnen geven aan Hare Majesteit te verzoeken een bijzondere wimpel te mogen voeren - bij voorkeur in de daarvoor getigende kleuren - naast de eigen gemeentevlag (even tueel ook dorpsvlag), om daardoor naar buiten zichtbaar uitdrukking te geven van die bijzondere verbondenheid met het Huis van Oranje-Nassau. Wat Brabant betreft zou dit dan niet alleen van toepassing zijn op de Baronie van Cranendonck (nu Maarheez, Soerendonck, Budel en Sterksel), verder Eindhoven en Woensel, maar ook op alle plaatsen behorende tot de voormalige Heerlijkheid Grave en Cuyk, de Baronie van Breda en de Heerlijkheden Dongen, Geertruidenberg, Niervaart, Zwaluwe, Zevenbergen, Willemstad, Prinsenland en Steenbergen.

MAARHEEZE

Het verleden van deze plaats is volkomen hetzelfde als dat van de oude Baronie van Cranendonck. Zeker nu de voormalige gemeente Soerendonck in Maarheez is opgegaan. In 1817 heeft men niet beter weten te doen dan zowel voor Maarheez als voor Soerendonck een kraanvogel in het wapen op te nemen. Daaruit blijkt dan dat men athans nog enige herinnering had aan de NAAM van de voormalige Baronie. Maar van het WAPEN van die Baronie had men toen kennelijk geen idee meer.

Nu weten we wel beter. In het handschrift van Van Leeftael komen zelfs meerdere versies voor van het Cranendonck-wapen. En bovendien is daarin de Banier van Cranendonck afgebeeld, die het oudste, en dus oorspronkelijke, wapen in vorm en kleuren op de voet volgt. Een Baron was immers een Baanderheer. Een BANIER-heer eigenlijk, die met zijn krijgslieden optrok onder eigen Banier. De gemeente Maarheez krijgt zijn oorspronkelijke wapen dus op een pre-senteerblaadje aangereikt. Met de eigen banier nog als toegift erbij. Het een zowel als het ander regelrecht uit het hoogtij der Brabantse heraldiek: de middeleeuwen. Wanneer men inderdaad tot het besluit komt om dit authentieke wapen opnieuw in gebruik te nemen, verdient het dan geen aanbeveling tevens de oude roeruchte naam „CRANENDONCK” in ere te herstellen en die te gaan gebruiken als naam voor de gemeente?

Als er dan toch nieuw drukwerk e.d. moet worden aangeschaft kan men beter twee vliegen in één klap slaan. En die éne klap is dan toch héél wat meer waard dan een daalder.

Voor de kleuren rood, blauw en groen worden in de heraldiek de namen keel, lazur en sinopel gebruikt.

AVERBODE

In 1134 is de Norbertijner Abdij van Averbode gesticht. Van het tegenwoordige Noord-Brabant is in de middeleeuwen het overgrote deel der woeste gronden en landerijen in het bezit geweest van Abdijen en Kapittels. Van achttien verschillende, waarvan de meesten gelegen waren in „Groot-Brabant”. De overrigen lagen in Vlaanderen, Namen, Luik, Luxemburg (Echiernach) en zelfs Frankrijk. Meestal kregen ze de grond onontgonnen in handen, waarna ze die zelf in kultuur brachten. Tot aan de tijd der Franse Revolutie bleef die toestand over het algemeen bestaan. Toen werden de Abdijen door het revolutionaire bewind opgeheven. Sommigen bleven dat voorgoed, anderen - waaronder Averbode - kwamen later opnieuw tot bloei. In 1172 schonk Herbertus of Heribert van Heeze zijn bezitting „Stersele” aan de Abdij van Averbode. Ruim 600 jaar lang is Sterksel in het bezit van Averbode gebleven. Het wapen der Abdij is groen en daarop staat een zilveren (wit) lam Gods dat een eveneens zilveren vaanijs draagt waarop een rood kruis is aangebracht.

Voorgestelde wapen Sterksel

Zinnvolle vlaggentoet Sterksel

Drie rode hoorns (van gelijke grootte) op een zilveren ondergrond. Wapen en vlag zijn groen met daarop een wit lam. Het kruis op de witte wimpel is rood.

HORN(E) - HOORN(E) - HEURN(E)

HORN ligt dicht bij Roermond. Nog steeds kan men daar de burcht zien van de roemruchte Heren van Horn, een machtig geslacht, dat zijn bezit en aanzien gestaag uitbreidde. Wijzelf sluiten ons (ook weer in dit betoog) op binnen enge provinciale en zelfs gemeentelijke grenzen. Daar hadden ZIJ nooit last van. Zo werden ze zelfs Rijksjagermeester van het Duitse Keizerrijk.

Vanuit Horn kwam geleidelijk het hele gebied bezuiden de Peel in hun bezit. In Brabant verwierven ze Budel, Cranendonck (dus Maarheze, Soerendonck en Sterksel), Leede, Heeze, Zesgehuchten, Geldrop, Valkenswaard, Waalre, Eindhoven, Woensel, Hoogeloon, Hilvarenbeek (toen nog met Driessen en Riel en Westbeers), Moergestel, Boxtel, Gouite en Leon op Zand. Zelfs hebben ze het Land van Altena ooit in bezit gehad. En dan beperken we ons hier nog maar tot binnen de huidige provinciegrenzen. Binnen diezelfde grenzen ligt de Meyery van 's Hertogenbosch. Die hele meyery was het jachtveld van de Hertogen: „des Hertogen bosch”. De Horns waren de Opprijgers van de Hertog; als „Reichs-Jägermeister” kenden ze het klappen van de zweep.

Leden van dit geslacht vervulden belangrijke posten in het bestuur van Brabantse steden en in de Raden van Brabant. Ook buiten Brabant komen we Hoorntegen, Luik, heftmeester, Hoorn, geschied op de Pruis-Bisschoppelijke troon. Zij waren vermaagschapt met de belangrijkste adellijke geslachten van hun tijd. Iedereen weet dat „Egmond en Hoorn” op last van Philips werden onthoofd op de Brusselse markt. Ze waren familie van elkaar. Nog kort tevoren zullen ze samen ter jacht ginst zijn in de bossen van Heeze of op de Leenderhei.

Hoe intens het geslacht van Horn verbonden is geweest met het hele gebied op de grens van de Kwartieren Kempenland en Peelland, is niet alleen af te lezen uit bovenstaande reeks plaatsnamen, maar ook uit de huidige gemeentewapens van Budel, Leede, Heeze, Waalre en Eindhoven. Ook nog uit de inmiddels vervallen wapens van Aalst, Woensel en Zesgehuchten. Zelfs al zijn die allemaal - behalve dat van Eindhoven - deertlijk gehavend. Heel zeker moet hier ook vermeld worden het verdwenen wapen van Cranendonck, een zijtak van het Horns geslacht, dat node wordt gemist in Maarheze - Soerendonck - Sterksel.

LEENDE

Omdat Leende al vanaf de vroege middeleeuwen verbonden is geweest met Heeze, heeft het daarmee uiteraard lief en leed gedeeld. Ook zegel en wapen. Wat al over Heeze is meegedeeld is grotendeels ook op Leende van toepassing. Maar in 1814-1815 komt er verandering. Feitelijk was die al ingeluid in de "Franse tijd". Toen volgden binnen twintig jaar elkaar vier verschillende Republieken, een Koninkrijk en een Keizerrijk op, zodat de wisselende gebeurtenissen op plaatselijk niveau nog nauwelijks zijn te reconstrueren. Maar in deze periode schijnt Leende het heft in eigen hand te hebben genomen. Als dan in 1815 het nieuwe "Koninkrijk der Nederlanden" zijn beslag krijgt, is "Noord-Brabant" een der nieuwe provincies. In de rij der nu ingestelde gemeenten komt dan ook Leende voor het eerst voor. Er zijn nog meer dorpen die zich intussen blijken te hebben losgemaakt van het moederland, zoals Best, Dilsen, Aalst om er eens enige te noemen.

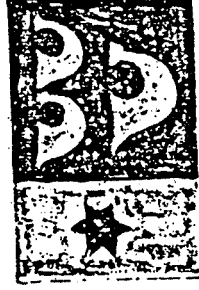
In 1817 worden in Brabant de nieuwe gemeentewapens uitgestort over het hele gewest. Leende heeft vanaf die tijd het verminkte H wapen uit het oude zegel, "vanzelfsprekend" in de verkeerde kleuren, met daarnaast de zegel-boon en daarboven een verdwaalde ster. Het zal er nog eens van moeten komen ook dit wapen te herstellen in de juiste vorm en in de passende kleuren.

Nu Leende echter een geheel zelfstandige gemeente is geworden en niet langer andere dan historische banden heeft met Heeze, dient ook het wapen van Leende zich duidelijk te onderscheiden van dat van Heeze. De beste handelwijze is dan wel het handhaven van het wapenbeeld uit het oude zegel, dat immers voor beide gemeenten evenveel historische betekenis heeft, en het onderscheid uit te drukken door voor Leende andere kleuren te kiezen. Het meest voor de hand liggend is dan wel de originele kleuren te verwisselen, waardoor Leende dan een rood wapen zou krijgen met gouden hoorns, waarvan de onderste duidelijk groter zou moeten zijn dan de beide bovenstaande, overeenkomstig het wapen in het oude zegel. Men kan hier dus een voorbeeld nemen aan Einthoven, dat immers op overeenkomstige wijze de kleuren van het Cranendonckwapen verwisselde en nu zilveren hoorns voert in een rood veld.

Op deze wijze zou Leende dan in het bezit komen van een wapen dat uitdrukking geeft aan de eeuwenlange band met Heeze, maar tevens ook de eigen trekken vertoont. Bovendien is het bij voorbaat anders dan alle andere wapens met drie hoorns, die vroeg of laat óók voor herstel in aanmerking komen.

Voorgestelde wapen Leende

Zinvolle vlaggentoel Heeze

Wapen en vlag zijn rood met daarop drie gouden hoorns, staande twee en een, de onderste iets groter. Het wapen heeft aan de bovenkant, de vlag aan de broekzijde een gouden rand met daarin een blauwe zespuntige ster.

STERKSEL

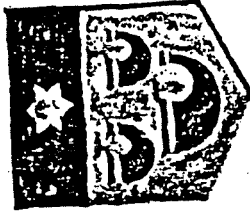
Zoals bij "Averbode" beschreven, is "Stercsele" in 1172 uit het bezit van de Heer van Heeze overgedragen aan de Abdi van Averbode. Overigens is het later weer terechtgekomen in het gebied van het oude Cranendonck en behoort daarom nu tot de gemeente Maarheeze. De zes eeuwen dat Sterksel onder de Abdi van Averbode ressorteerde, dwingen er welhaast toe het Abdi-wapen te gebruiken als dorpswapen, in het geval dat er aan een dergelijk wapen behoefte zou bestaan. Het gaat echter beslist niet aan zich dat Abdi-wapen zonder meer toe te eigenen, zonder een duidelijke wijziging die aan het nieuwe wapen een volkomen eigen karakter geeft. Een goede oplossing kan worden gevonden door aan het bestaande Averbode-wapen een schildhoofd toe te voegen en daarin op te nemen de hoorns van Cranendonck. NIET die van Horn, omdat de banden met Heeze al waren verbroken vóórdat daar de Hornes op gingen treden.

uit 1724. Dat wapen voert nl. een blauwe vijfpuntige ster, geplaatst midden tussen de drie rode hoorns op het gouden schild. Maar het lijkt wel onwaarschijnlijk dat men in 1817 kennis had van dit wapen. Dan had men immers tevens de beschikking gehad over de juiste kleuren en dat schijnt bepaald niet het geval te zijn geweest. Gelukkig zijn we tegenwoordig beter op de hoogte van een en ander.

Behalve de kleuren van het Leeuwen-wapen van Heribert de Hese uit 1172, die helaas voorgoed zijn verloren, is nu vrijwel alles bekend over de wapens die in enig verband staan met de geschiedenis van Heeze. Wanneer het gemeentebestuur van Heeze te eniger tijd het besluit zou nemen het gemeentewapen in de oude van Heeze te herstellen, dan kan dat geen onoverkomelijke moeilijkheden meer opleveren. Althans, wanneer men dat NIET in handen geeft van mensen die verantwoordelijk zijn voor de volgende tekst, letterlijk overgenomen uit „Nederlands vlaggenboek“ van Kl. Sierksma (Prisma 797, pag. 74) en waarin de gemeentevlag van Heeze dan aldus staat beschreven: „Heeze (N-BR) Groen, met een schuinbalk van geel, aan de broekzijde vergezeld van een witte zespuntige ster, in het uitwaaiende gedeelte van een rode, met wit gemonteerde jachthoorn.

Aldus werd in de raadsvergadering van 3 november 1960 een gemeentevlag voorlopig vastgesteld, in afwachting van de wapencorrectie, tot welke aanvraag toen tevens werd besloten. Voor de vlag werden de juiste wapenkleuren gebezigd. De schuinbalk verdeelt het gebied van de gemeente weer in de vroegere tweeeenheid Heeze en Leende, zoals ook de boom in het gemeentewapen een tweedeling laat zien. De ster als algemeen Maria-symbool werd het dichtst bij de broek geplaatst, de voornaamste kant“.

Dit hele stukje proza staat bol van de nonsens, te veel om op alles in te gaan. Dus „Voor de vlag werden de juiste wapenkleuren gebezigd“ en dat dan nog wel „in afwachting van de wapencorrectie, tot welke aanvraag toen werd besloten“, Zolangzamerhand beschikken we over vrijwel alle wapens, die enigszins in verband staan met Heeze. De kleur die daar praktisch nergens voorkomt is GROEN!

Voorgestelde wapen Heeze

Zinvolle vlaggentooi Heeze

Wapen en vlag zijn goud met een blauwe rand met een blauwe rand aan de boven- resp. broekzijde. In de blauwe rand een gouden zespuntige ster. Op het wapen/de vlag drie rode hoorns staande twee en een. De onderste hoorn is groter.

„De zegel-boom heeft met het wapen in feite niets te maken” en „De boom uit het zegel werd in Heeze binnen het wapen gehaald, waar hij beslist niet in thuishoorde”. Het zijn twee krasse uitspraken van Van Berendonk die kant noch plaatsen iets te maken zou hebben met het feit dat deze plaatsen gelegen zouden zijn in het „Hertogelijke jachtgebied”. Dit nu is volmaakte onzin. Heeze, Leende en Sterksel waren zogenaamde allodiale bezittingen waar de hertog geen enkele zeggenschap had. Pas nadat Willem van Horne in 1334 leenhuide had gebracht aan hertog Jan III werd diens heerlijkheid van Heeze en Leende een Brabantis leen. Maar ook daarna bleef het recht van vrije warande, dit is het recht waarbij de jacht uitsluitend en alleen aan de heer is voorbehouden. Zelfs het Groot Privilege van de hertogen Wenceslaus en Johanna waarbij alle Brabanders het recht kregen om overal te mogen jagen met honden en met roofvogels was niet van toepassing in de gebieden waar het recht van vrije warande gold. Zover mij bekend, is de allodiale status van Sterksel nooit opgeheven. Averbode zal hier tot aan de Franse tijd zijn onafhankelijk gebiedje hebben gehad. Maar in de praktijk van alledag zal men daar niet zoveel van gemerkt hebben.

Alles wat de schrijver zegt over de boom in het zegel en de daarvan afgeleide wapens kunnen we zonder meer verwerpen. In werkelijkheid is de boom het belangrijkste element in het zegel en zou wel eens kunnen wijzen op het „buscambrecht”, een zeer oud en belangrijk domeinrecht (Dr. J. F. W. A. Smit, Brabantse beelden en teekens van recht; 1957). Ook wordt de boom wel in verband gebracht met zelfstandigheid en onafhankelijkheid wat zeer goed past in de historie van Heeze, waarvan de oudste heren hun oorkonden begonnen met de onafhankelijke aanhef: Ik Hezbertus (Reynardus) bij de gratie Gods, heer van Hese. De boom bestaat driekwart van het beeldveld van het schepenzegel. Maar dat belet de schrijver niet om te zeggen, dat: „...hij (de boom) bovendien als een moeilijk na te maken opvulling fungeerde”. Even onlogisch is de opmerking: „de onderste hoorn is opzettelijk veel groter uitgevoerd dan de twee bovenste”. Hoe weet hij dat? Volgens mij heeft de stempelsnijder eenvoudig de groter uitgevallen zonder dat daar enige betekenis aan moet worden gehecht. Vast staat, dat hier het wapen Van Horne bedoeld wordt. Die drie hoorns zijn altijd gelijk, maar niet alle stempelsnijders waren even knap. Wellicht is dat de oorzaak voor het ontbreken van het zijverbeslag op de hoorns?

Vervolgens zegt de schrijver: „Waar die sterren dan plotseling (!) vandaan komen is niet geheel duidelijk”. Het antwoord is eenvoudig: de ster komt evenals de boom en het wapenschild Van Horne uit het schepenzegel. Op welke grond heb ik in een artikel „De gemeentewapens van Heeze en Leende” (Heemkronyk, april 1974) de veronderstelling gedaan, dat de ster mogelijk van Dirk Loef van Horne afkomstig kon zijn. Van Berendonk schijnt mij daar in wel te willen volgen; alleen hij geeft een wapen op uit 1724 en Dirk Loef is al in 1390 gestorven.

Van Berendonk waarschuwt ons voor Kl. Sierksma, wat voordien vele andere ook al hebben gedaan. Dat spreekwoord van die pot en de ketel is hier wel van toepassing dacht ik zo. De nonsens van Van Berendonk zijn een groter gevaar voor onze gemeentelijke heraldiek als van wie ook. Dat de schrijver pleit voor juiste vormen en kleuren is vanzelfsprekend bij zonder prijzenswaardig. Maar als hij verderop voorstelt om de hoorns in het wapen van Leende van goud te maken, dan vraag ik me wel af of we dit ernstig moeten nemen. Als er iets niet onstreden is, dan is het wel de rode kleur van de Horner hoorns. Sterksel is nooit een zelfstandige gemeente geweest. Het is dan ook niet te ver-

wachten dat er een wapen voor Sterksel zal worden vastgesteld. Trouwens dat zou de raad van Maarheeze moeten doen en het lijkt mij erg onwaarschijnlijk dat één gemeente twee wapens zal gaan voeren. Het ligt veel meer voor de hand, dat bij een wapenwijziging voor de gemeente Maarheeze rekening zal worden gehouden met het feit, dat Sterksel een onderdeel van die gemeente is. Het zal wel overbodig zijn te zeggen, dat de hoorns van Cranendonck in een „wapen“ van Sterksel niet thuisshoren. Na Herbertus is Sterksel in handen van de abdij van Averbode gekomen waarna het particulier eigendom werd. Een historische band met de heren van Cranendonck is er niet.

Het opperjagermeesterschap van het heilige roomse rijk, dat vooral door Goethals aan de Van Horne's is toegedicht, is in een recente studie met behoorlijke argumenten op losse schroeven gezet. Waarschijnlijk zijn ze het nooit geweest. Dat de Horner heren „Opperjagers van de Hertog“ waren moet ook uit de duim gezogen zijn. Dat Egmond en Hoorne (= Philips van Montmorency) in Heeze of Leende aan de jacht hebben deelgenomen kunnen we zonder meer naar het rijk der fabelen verwijzen. Hoogeloo is geen bezit van de Van Horne's geweest. Zo kunnen we nog wel doorgaan.

Het zal na dit alles wel duidelijk zijn, dat alle moeite, tijd en geld die aan deze publikatie is besteed, weggegooid is. Maar veel erger is, dat dit artikel een eigen leven gaat leiden en kwalijke gevolgen kan hebben voor een verantwoordelijke geschiedschrijving en een zinvolle gemeentelijke heraldiek in onze dorpen. Als ik goed ben geïnformeerd, dan heeft de heemkundekring geld gekregen voor dit project. Voor mij staat wel vast, dat goede raad harder nodig was geweest. Men had het geld dan niet op deze manier hoeven te verspillen. Ik ben er namelijk vast van overtuigd, dat Heeze en Leende hun boom niet laten afnemen: de boom moet blijven.

Heeze, 28 januari 1979

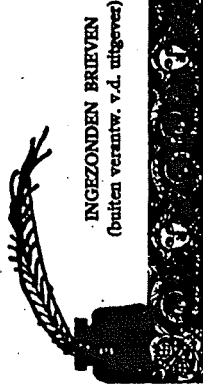
Jan Aerts

Naschrift

Met evenveel genoegen hebben wij plaats ingeruimd voor de Ingezonden Brief van de heer Jan Aerts uit Heeze als wij dat een paar weken geleden ook gedaan hebben voor Van Berendoncks bijdrage aan Heemkronijk over Wapens en Banieren. Zoals toen uitdrukkelijk door ons vermeld, plaatsten wij van die bijdrage alleen dat deel dat betrekking had op de drie plaatsen in het verspreidingsgebied van de Parel. Dat was de enige inkorting, die schrijver bijikbaar bedoelt, die wij aanbrachten. Het komt ons daarom als minder ter zake doende voor; dat hij daar in zijn brief op ingaat. Het ontgaat ons ook waarom, zoals dhr. Aerts stelt, het bestuur van de Heemkundevereniging medeverantwoordelijk zou zijn voor de uiteenzetting van dhr. Van Berendonck door het simpele feit dat het heemkundebestuur dat betoog, belangwekkend genoeg vond om het in Heemkronijk op te nemen. Dat geldt evenzeer voor de medeverantwoordelijkheid van de Parel-redactie ten aanzien van Aerts' schrijven.

Wij willen ons niet mengen in de verschillende zienswijzen van beide amateurhistorici, eenvoudig omdat wij ons daartoe niet competent achten. Misschien dat Van Berendonck nog wil reageren zo hij deze Parel onder ogen krijgt. Onzerzijds slechts een enkele opmerking over de inhoud en de toon van de reactie van dhr. Aerts. Wat dat laatste betreft zijn wij van mening dat ze indruk van objectiviteit niet ten goede komt. Als leek zijn wij ook een beetje gestruikeld over de opmerking van dhr. Aerts dat de „drie hoorns altijd gelijk zijn“. Maar dan toch niet in het schepen zegel dat beiden ter sprake brengen en waarvan Aerts zegt dat gemeentewapens daar in vele gevallen toch van zijn afgeleid! De opmerking van dhr. Aerts over de „toevallige“ grootte van de onderste hoorn in het schepen zegel komt bij ons, als niet deskundige, niet anders over dan als een zeer persoonlijke uitleg. Wat bedoelt hij met „niet alle stempelsnijders waren even knap“? Toch niet dat de stempelsnijder in kwestie niet in staat zou zijn geweest drie hoorns van gelijke grootte te snijden? Zou de stempelsnijder niet geweten hebben dat de drie hoorns even groot moesten zijn? Zou zijn opdrachtgever daarover dan geen instructies hebben gegeven?

Red.

De boom moet blijven

De overname van het artikel „Wapens en Banieren” van K. van Berendonk in de Parel van Brabant van 24-1-1979, is voor mij aanleiding om daarop een kritische reactie te geven. Deze kritiek richt zich op de tekst zoals die in dit blad is weergegeven en die, zoals ik heb begrepen ingekort is. Maar het doet er verder ook niet zo veel toe, want het is toch al niet mogelijk om op alle onjuistheden en blunders in dit verhaal in te gaan. We pikken er dus maar een aantal zaken uit. Ook is het niet de bedoeling om hier mijn visie op gemeentewapens en wapenwijzigingen te geven. Dat hoop ik bij een andere gelegenheid nog eens te kunnen doen. Wat ik wel wil bereik is, dat wordt ingezien, dat Van Berendonk in zijn artikel op onverantwoorde wijze omspringt met onze geschiedenis en gemeentelijke heraldiek. Het feit, dat de heemkundekring (bestuur en redactie) bijkbaar voldoende achter de voorstellen van de schrijver staat, betekent dat zij mede verantwoordelijk zijn voor deze camard en evenmin als Van Berendonk, beschikken over zelfs maar enige basistennis van de geschiedenis van onze dorpen.

Gemeentewapens zijn in zeer veel gevallen afgeleid van schepenzegels. Met name, ook in Heeze en Leende. Het schepenzegeel werd gebruikt door de schepenen van de vrije grondheerlijkheid van Heeze, Leende en Zesgehuchten om stukken te zegelen of te bezegelen en voor het goede begrip zezegen we er maar even bij, dat het zegeel niet werd gebruikt om iets te verzegelen. Toen de heerlijkheid uiteen viel in drie zelfstandige gemeenten kreeg elk dorp zijn eigen gemeentebestuur dat in de plaats kwam van het heerlijkheidsbestuur dat bestond uit drossaard en schepenen. Wat is er nu meer voor de hand liggend, dan dat deze gemeenten hun wapens ontleenden aan het oude schepenzegeel. Het zal duidelijk zijn, dat alle drie de dorpen aanspraak konden maken op het zegeel. Men heeft dat toen opgelost, door de stukken uit het zegeel variabel toe te passen in elk van de drie gemeentewapens. De zegels hebben het nadeel, dat ze geen kleuren of kleur-aanduiding laten zien. Om de juiste kleuren te achterhalen zou uitgebreid en tijdrovend onderzoek nodig zijn. Daar had de Hoge Raad van Adel destijds geen tijd voor en misschien ook wel geen zin in. Vrijwel alle gemeenten moesten van een nieuw wapen worden voorzien. Voor de ontbrekende kleuren werden meestal de kleuren blauw en goud uit het rijkswapen gebruikt. Er ontstonden zo nogal wat wapens met kleuren die er niet in hoorden. En dat gebeurde dus ook met de heerlijkheid kunnen zezegen welke kleuren de boom en de ster in de wapens van Heeze en Leende moeten hebben. Wel werden voor de wapens alle onderdelen van het schepenzegeel gebruikt, en terecht, omdat hiermee de verbinding van de gemeenten met de eeuwenoude geschiedenis van de heerlijkheid werd benadrukt. Na deze korte inleiding, waarin we slechts enkele aspecten konden aanstippen, gaan we over op onze kritische beschouwingen, waarin we de tekst van Van Berendonk zoveel mogelijk op de voet zullen volgen.

Herbertus, heer van Heeze en Sterksel voerde geen leeuw in zijn wapen. De wapenzegels van Herbertus hebben allemaal uitsluitend een faas (d'warsbaik) in het schildhoofd. De kleuren van dit wapen zijn niet bekend en zullen waar: "nlijk ook niet meer te achterhalen zijn al moeten we dit niet uitsluiten. Nu, nooit heeft iemand beweerd, dat Herbertus een boom in zijn wapen voerde, die opmerking was dus overbodig. Mocht de schrijver toch een wapenzegeel van Herbertus kennen, waarop een leeuw voorkomt, dan moet hij de bewijspplaats maar eens opgeven, we zullen het niet plezier onderzoeken. Bij de viering 800 jaar Sterksel in 1972 hebben we de oorkonde uit 1172 samen met een aantal andere charters uit het archief van de abbdij van Averbode, acht dagen lang in Sterksel geëxposeerd. Op de omslag van de Heemkronyk (1964) staat een van de wapenzegels van Herbertus afgebeeld. Als de schrijver het heeft over, het oudst bekende zegeel" dan vraag ik me als amateur-streekhistoricus c ddelijk af: hoe oud dat zegeel dan wel is en of het eert wapenzegeel of een zegeel van de schepenbank was?

14-2-1979
Parel v. Brabant

INGEZONDEN BRIEVEN (buiten verantw. v.d. uitgever)

DE BOOM MOET BLIJVEN (II)

Er zijn voor mij twee redenen om een kort vervolg te leveren op mijn reactie onder bovenstaande titel in de Parel van Brabant van 7-2-'79. Ten eerste heb ik intussen van een kennis de volledige tekst van de bijdrage van de heer Van Berendonk ter inzage gekregen, en in de tweede plaats is het naschrift van de redactie aanleiding om daarop iets te zeggen. Het feit, dat ik de inkransing van het verhaal uit de Heemkronijk ter sprake heb gebracht, was wel degelijk ter zake. Een artikel als het onderhavige kan eigenlijk niet zonder een notenapparaat of toch tenminste een behoorlijke bronvermelding. Omdat ik niet kon weten of deze was weggelaten, moest ik daarmee rekening houden.

Dat de medeverantwoordelijkheid voor het artikel door de heemkundekring niet door de redactie van de Parel van Brabant kan worden ingezien, zou ik als volgt willen proberen te verhelpen. Allereerst is er „vooroverleg” met de heer Van Berendonk geweest (zie P. van Brab. 10-1-'79). Bij de lezing zijn alle gemeentebesturen en raadsleden uitgenodigd; en dit toch niet om hen te vertellen, dat de voorgestelde wapens en vlaggen historisch en heraldisch onjuist zijn? In werkelijkheid zijn ze dat wel. Het voorwoord in de betreffende Heemkronijk laat er geen misverstand over bestaan, dat de kring geheel achter de voorstellen staat.

Zowel bij de lezing (dat neem ik tenminste aan, zolang het tegendeel niet blijkt) als bij het artikel en de presentatie ervan is geen enkel voorbehoud gemaakt voor het al of niet juist zijn van de voorstellen. Integendeel, er wordt gesproken over: „historisch en heraldisch verantwoord wapens en vlaggen”, die met nadruk aan inzien, dat de kring de medeverantwoordelijkheid voor dit alles nu van zich af kan schuiven. In de raadsvergadering van Leende is de zaak inmiddels al ter sprake gebracht (Zie P. v. Br. 31-1-'79). De Parel van Brabant publiceert, na daar zelf om gevraagd te hebben, de tekst voor zover deze Heeze, Leende en Sterksel betref en presenteerde de bijdrage als: „voorstellen voor nieuwe (betere) wapens en vlaggen”.

Tenslotte nog een enkele opmerking over het hoofdstuk Geldrop. Daaruit blijkt, dat de schrijver van de geschiedenis van Geldrop ook niets afweet. Zijn verklaring voor de naam Geldrop is ronduit lachwekkend, maar verraadt wel talent. Men hoeft daarvoor de leenaktenboeken van het vorstendom Geldr en het graafschap Zutphen maar op te slaan (uitheemse leenen) of de Heemkronijk (Geldropnummer, sept. 1964). Wij zullen hier verder geen commentaar op geven, omdat het ons te ver zou voeren. Overigens ligt de kwestie van wapens en zegels in Geldrop even gekompliceerd als elders. Er zal nog heel wat studie nodig zijn om een toereikend resultaat te kunnen behalen. Maar een artikel als dat van de Heer van Berendonk moet als hoogst onjuist en onbetrouwbaar aan de kant worden gezet.

Heeze, 12 februari 1979

Jan Aerts

(Heeze, Leende en Sterksel)

Uit de bijdrage van K. van Berendónk uit Sanitpoort aan de jongste „Heemkronijk” willen wij in de komende Parel(s) de volledige tekst plus tekeningen publiceren voor zover diens voorstellen voor nieuwe (betere) gemeentewapens en -vlaggen betrekking hebben op Heeze, Leende en Sterksel. Omdat Averbode, Horn(s), Oranje en Maarheze (Cranendonck) nauw verband hiermee hebben, zullen wij die gedeelten daarbij ook meenemen. Redakteur Erik Kolen (Heeze) van „Heemkronijk”, het driemaandelijks periodiek van „Heemkundekring De Heerlijkheid Heeze, Leende, Zesgehuchten”, gaf ons hiervoor toestemming.

HEEZE

Het zegel van „Heribertus de Hese” uit 1172 behoort tot de alleroudeste der Nederlanden. Daarop staat dan zijn wapen afgebeeld en dat voert een leeuw. Helaas geeft een zegel niet de kleuren aan, zeker niet in die oeroude tijd. En die kleuren zullen we dus wel nooit meer kunnen achterhalen, hoe jammer dat ook is. Het wapen der oudste Heren van Heeze voerde dus een leeuw en één boom. Overigens is het wel verklaarbaar dat men hen een boom-wapen heeft toegedicht. Immers op het oudst bekende zegel „de Heze et de Leende” komt duidelijk wel een boom voor. Maar óók een wapen; een met drie hoorns: Horn. Want in-tussen is Heeze - al vóór 1285 - Horns bezit.

Die zegel-boom heeft met het wapen in feite niets te maken. Men treft dergelijke bomen ook aan in de ZEGELS van 's Hertogenbosch, Waalwijk, Orschot, Oerle, Waalre en Valkenswaard. In al die zegels drukt die boom uit dat deze plaatsen gelegen waren in het uitgebreide jachtveld van de Hertogen, met andere woorden in DES HERTOGEN BOSCH. Nergens vinden we die boom in de wapens terug, behalve in één geval waar hij moeilijk kon ontbreken: het stadswapen van Den Bosch. Aangezien ook Heeze, Leende (en Zesgehuchten) eveneens in het Hertogelijke jachtgebied lagen, was zo'n boom ook in het zegel van „Heze et Leende” alleszins op zijn plaats. In het ZEGEL, waarin hij bovendien als een moeilijk na te maken opvulling fungeerde. Het hele verdere zegelveld is bovendien nog opgevuld met schuine ruitjes, zodat het ook daardoor nog eens extra werd bemoeilijkt het zegel te vervalsen. Heel typisch is wel dat op het zegel wapen de hoorns niet alle drie even groot zijn. De onderste hoorn is opzettelijk veel groter uitgevoerd dan de twee bovenste. (In Budel werden de hoorns alle drie omgedraaid). Men gaf zich kennelijk moeite om de hoorn-wapens een duidelijk eigen kenmerk te geven, zodat verwarring werd tegengegaan. Natuurlijk kregen ze ook niet allemaal dezelfde kleuren, zodat de Horn-wapens er anders uitzagen dan de Cranendonck-wapens, en die weer anders dan het wapen van Eindhoven. De funktie van een wapen was immers geen andere dan uit te drukken met welke persoon of groep personen (Heerlijkheid, Baronie, Stad) men te maken had. Dat werd goed begrepen. In 1817 begreep men daar echter NIETS meer van en presteerde men het hele landstroken wapens te geven, die praktisch niet van elkaar te onderscheiden waren. Toen ging er méér verkeerd. De geheel eigen variant van het Horn-wapen, die Heeze en Leende bijtens het zegel toch hadden bezeten verdween van het toneel. De kleuren ook, „vanzelfsprekend”. De boom uit het ZEGEL werd in Heeze binnen het WAPEN gehaald waar hij beslist niet in thuishoorde. Hetzelfde gebeurde in Zesgehuchten. In Leende werd die boom náást het wapen opgesteld, alsof het geheel nog steeds in een zegel stond. Bovendien werden alle drie de wapens verrijkt met sterren, één voor Heeze en Leende (hier dan buiten het wapen) en twee voor Zesgehuchten. Zoals gebruikelijk in Rijkswapen, zijnde goud en blauw. Waar die sterren dan plotseling vandaan komen is niet geheel duidelijk. Mogelijk zouden die kunnen zijn ontleend aan het wapen van „Thierry Louf de Hornes, Sire de Herstal, . . . , Hese, Liende etc.”

Voorstel tot wijziging van het gemeentewapen van Heeze.

Na uitvoerige gedachtenwisseling in geschrift en woord over het Gemeentewapen van Heeze, kom ik tot de konklusie dat op dit moment een wapenwijziging gewenst is.

De wapenbeschrijving daarvan zou dan als volgt moeten luiden:

In azuur een eik, geplamt en gebladerd van goud; geplaatst rechts met naar links overhellende takken, waaraan op niet waarneembare wijze een schild is ghangen van goud waarin drie hoorns van keel beslagen van zilver; Geplaatst 2:1. Boven de eik een zespuntige ster van zilver. Het geheel geplaatst in een hartvormig schild volgens het wapenzegel van Herbertus, heer van Heeze.

Deze wijziging betreft dan in hoofdzaak het wapen Van Horne, dat nu in zijn juiste historische en heraldische vorm binnen het Gemeentewapen wordt toegepast.

Van wezenlijk belang is, dat de boom in het wapen gehandhaafd blijft als zeer waardevol historisch element, dat in de loop der eeuwen uitgroeide tot het meest kenmerkende symbool van Heeze. De kleur ervan is van ondergeschikte betekenis; de soort (een eik) werd gekozen omdat dit heraldisch gewenst is maar bovendien historische zin heeft.

Ook voor de ster geldt, dat de kleur van minder belang is omdat de oorspronkelijke kleur niet bekend is. Gekozen is voor zilver.

Met de gekozen schildvorm wordt een verbinding gelegd met de oudst bekende heer van Heeze (Herbertus). De zegels van Herbertus behoren tot de oudste van de Nederlanden terwijl de hartvormige schildvorm vrij zeldzaam is en het wapen hiermee een zeer eigen kenmerkend aspect krijgt.

De wapenwijziging als hierboven beschreven, betreft het getekende "Voorstel 3 van J. Aerts". Ten aanzien van deze tekening zou ik willen opmerken, dat deze zowel wat de toonaard van de kleuren betreft, als de vormen en de vlakverdeling, niet optimaal te noemen is. Toch kan de tekening wel een indruk geven hoe het wapen worden moet. Als zal worden besloten om een wapenwijziging in deze zin bij de Hooge Raad van Adel in te dienen, dan is het aan te bevelen om in overleg met een grafisch ontwerper een harmonieus model wapen te laten tekenen, dat als voorbeeld voor alle latere wapenafbeeldingen kan dienen.

Heeze 18 september 1979

J.H.M. Aerts

ADVIES NOTA

AFDELING :	Algemene Zaken
NUMMER I.Z. :	3/82
DATUM :	11 december 1979
BEHANDELING :	M.G.J. Koenen
BETREFT :	Gemeentewapen/gemeentevlag.

Aan het college van
burgemeester en wethouders
van de gemeente
H E E Z E

Nadat de heren Aerts en van Berendonk in de afgelopen winter via de Parel van Brabant met elkaar flink van gedachten gewisseld hadden over een eventueel vast te stellen nieuw gemeentewapen hebben de burgemeester en ondergetekende op 22 maart 1979 met de heer van Berendonk en de heer W. Jansen van de Heemkundekring een gesprek gehad.

Tijdens dit gesprek heeft de heer van Berendonk omstandig zijn gedachten omtrent e.e.a. uiteengezet.

Het gesprek leidde uiteindelijk tot de conclusie, dat getracht zou moeten worden de heren Aerts (te betitelen als exact historicus) en van Berendonk (te betitelen als heraldicus) bij elkaar te brengen teneinde te onderzoeken of er tochniet een communis opinio zou kunnen worden bereikt. Nadien vond een gesprek plaats met de heer Aerts, die met dit idee instemde. Als intermediair c.q. gespreksleider zou ondergetekende fungeren.

Vervolgens vonden op 25 april 1979 en 21 juni 1979 besprekingen plaats waarbij systematisch werd nagegaan op welke punten overeenstemming te bereiken zou zijn. Uitvoerig werd gesproken over een aantal details alsook over het "uitgangspunt" waarop het wapen gebaseerd zou dienen te worden.

Al vrij snel is echter duidelijk geworden, dat de standpunten van de beide heren zover uiteen liggen, dat geen eenstemmig advies haalbaar zou zijn.

Afgesproken werd dan ook, dat beide heren hun definitieve standpunten op schrift zouden stellen en dat de heer van Berendonk beide suggesties zou uittekenen teneinde het verschil in opvatting te kunnen waarnemen.

De heer Aerts heeft zijn oorspronkelijke voorstel naar aanleiding van de besprekingen iets gewijzigd, met name voor wat betreft de te kiezen kleur (goud) voor de boom - die voor Aerts essentieel is - alsook voor wat betreft de schildvorm (hartvormig) en de zespuntige ster i.p.v. de vijfpuntige.

Zie verder de beschrijving van Aerts d.d. 18 september 1979 en de daarop geënte tekening van van Berendonk, getiteld "Voorstel 3 van G. Aerts".

De heer van Berendonk geeft de voorkeur aan zijn ontwerp 1 maar kan zich ook vinden in de ontwerpen 2 t/m 4. Bij 1 en 2 is de onderste boorn groter, bij 1 beslagen met goud (2 banden) bij 2 beslagen met zilver (3 banden). Bij 3 en 4 zijn de hoorns gelijk, bij 3 beslagen met goud (2 banden), bij 4 beslagen met zilver (3 banden). Zie beschrijving met ontwerpen.

Er bestaan dus vitale verschillen tussen beide ontwerpen en volgens de heer Aerts is er op de beschrijving van de heer van Berendonk geschiedkundig wel het e.e.a. aan te merken. Dat standpunt deel

G E M E E N T E H E E Z E

VOORSTEL tot het vaststellen van een nieuw gemeentewapen en het instellen van een gemeentevlag.

Aan de raad,

Sedert 1960 zijn verschillende pogingen in het werk gesteld om te komen tot instelling van een gemeentevlag. In 1960 werd weliswaar een ontwerp van een gemeentevlag voorlopig vastgesteld, doch de toenmalige gemeenteraad wilde - gelet op het advies van de Hoge Raad van Adel - eerst tot wijziging van het gemeentewapen komen. Het huidige wapen is van 1819.

Hoewel het wapen meerdere malen in de belangstelling heeft gestaan, is nimmer tot een wijziging besloten.

Onlangs is het gemeentewapen opnieuw in discussie gekomen. Naar aanleiding hiervan hebben wij een en ander opnieuw bestudeerd en hebben wij advies ingewonnen van een aantal deskundigen op dit terrein.

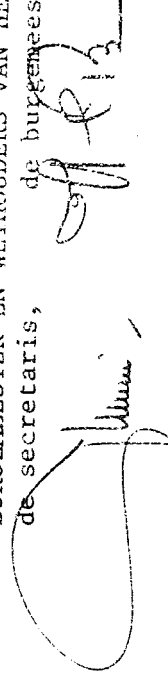
Een en ander heeft geleid tot een ontwerp voor een nieuw gemeentewapen en een daarop gebaseerd ontwerp voor een gemeentevlag. Beide ontwerpen hebben in principe de instemming van de Hoge Raad van Adel.

Wij stellen U daarom voor over te gaan tot vaststelling van een nieuw gemeentewapen en een gemeentevlag overeenkomstig de beschrijving zoals die in bijbehorend concept-besluit is opgenomen.

De commissie Financiën, Eigendommen en Algemene Zaken kan zich met ons voorstel verenigen.

Heeze, 17 april 1980

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN HEEZE,
de secretaris,

Bekend gemaakt aan de raad der
Gemeente Heeze op 24-4-80

De Gemeenteraad van Heeze

GEMEENTE HEEZE

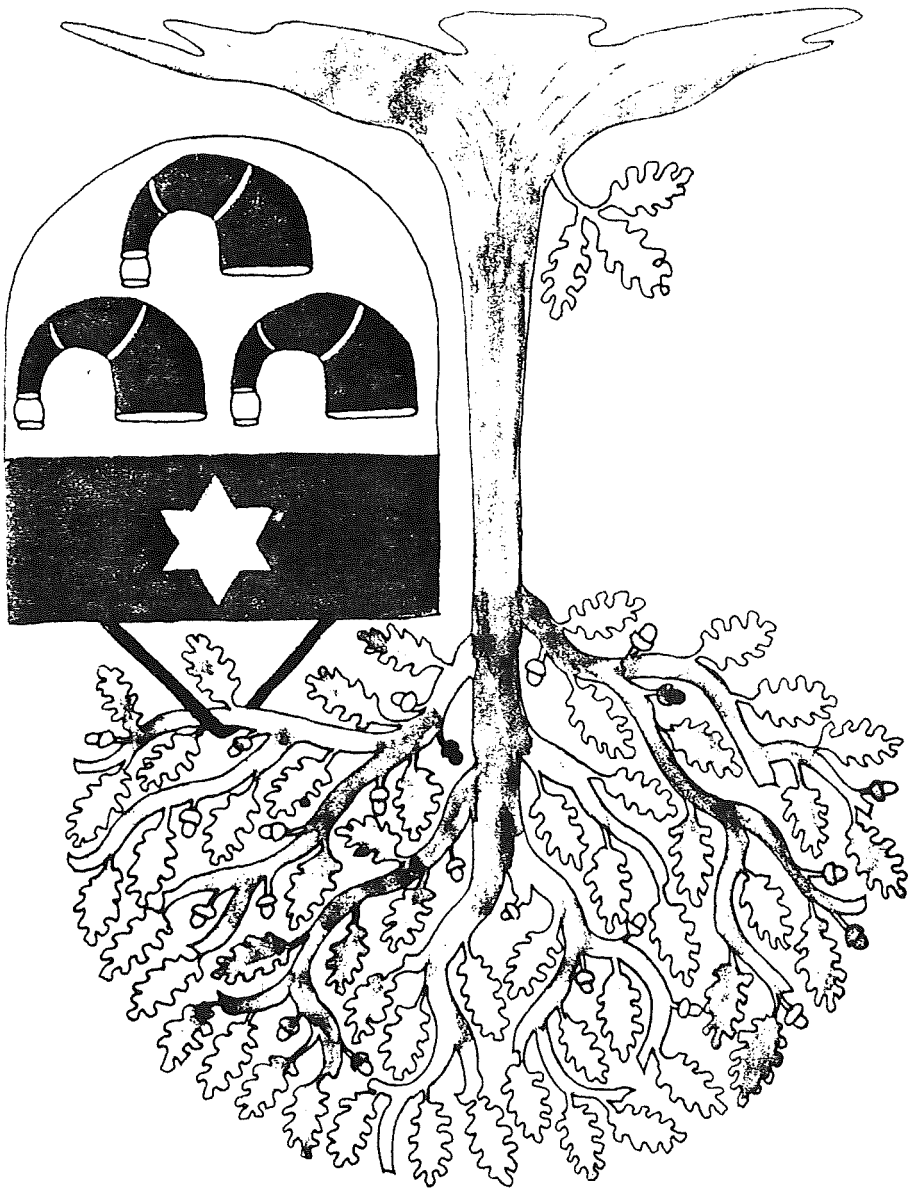
De raad der gemeente Heeze;

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 17 april 1980;
Giet op het Koninklijk Besluit van 23 april 1919, Staatsblad 181 en de beschikking van de Minister van Binnenlandse Zaken van 18 oktober 1977 nr. B76/3937 Stcrt 223;

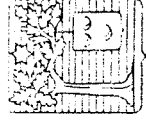
b e s l u t :

a. onder intrekking van zijn eerder genomen besluit, bevestigd door de Hoge Raad van Adel d.d. 16 juli 1819, vast te stellen een wapen voor de gemeente Heeze waarvan de omschrijving luidt als volgt:
"In goud drie hoorns van keel,
geringd, met mondstuk en opening van zilver,
een schildhoofd van blauw,
beleden met een zespuntige ster van goud, waarvan de hoogte 5/6 is van de hoogte van het schildhoofd;
het schild met een rood snoer opgehangen aan een ter rechterzijde daarvan geplante eikeboom van groen";
b. aan hare Majesteit de koningin te verzoeken dit wapen aan deze gemeente te verlenen, op, deze gemeente in het gebruik daarvan te bevestigen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Heeze van 24 april 1980
De raad voornoemd,
de secretaris,
de voorzitter,

GEMEENTE HEEZE

De raad der gemeente Heeze;

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 17 april 1980;

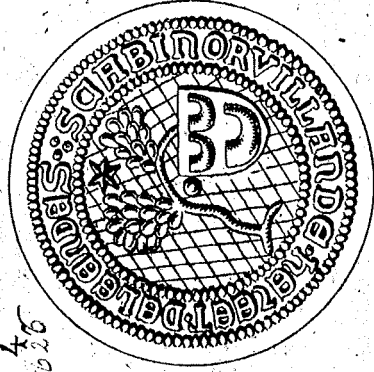
Gelet op het Koninklijk Besluit van 23 april 1919, Staatsblad 181 en de beschikking van de Minister van Binnenlandse Zaken van 18 oktober 1977 nr. B76/3937 Stcrt 223;

b e s l u i t :

- a. onder intrekking van zijneerder genomen besluit, bevestigd door de Hoge Raad van Adel d.d. 16 juli 1819, vast te stellen een wapen voor de gemeente Heeze waarvan de omschrijving luidt als volgt:
"In goud drie hoorns van keel, geringd, met mondstuk en opening van zilver, een schildhoofd van blaauw, beladen met een zespuntige ster van goud, waarvan de hoogte 5/6 is van de hoogte van het schildhoofd; het schild met een rood snoer opgehangen aan een ter rechterzijde daarvan geplante eikeboom van groen";
- b. aan Hare Majesteit de Koningin te verzoeken dit wapen aan deze gemeente te verlenen, c.q. deze gemeente in het gebruik daarvan te bevestigen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Heeze van 24 april 1980

De raad voornoemd,
de secretaris, de voorzitter,

W I J **B** E A T R I X, B I J D E G R A T I E G O D S,
K O N I N G I N D E R N E D E R L A N D E N,
P R I N S E S V A N O R A N J E - N A S S A U,
E N Z. E N Z. E N Z.

26 JULI 1980

No. 25.

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken a.i. van 21 juli 1980, nr. B80/1920, Directoraat-Generaal Binnenlands Bestuur, Directie Binnenlands Bestuur, Afdeling Wetgeving en Bestuurszaken;

Gezien het verzoekschrift van Burgemeester en Wethouders van 22 mei 1980, tot wijziging van het wapen van die gemeente;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32 en het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Stb. nr. 181;

De Hoge Raad van Adel gehoord;

HEB BEN G O E D G E V O N D E N E N V E R S T A A N :

- a. het besluit van de Hoge Raad van Adel van 16 juli 1817, waarbij aan de gemeente Heeze een wapen verleend werd, in te trekken;
- b. aan de gemeente Heeze een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt:
"In goud drie hoorns van keel, beslagen, geopend en gemond van zilver; in een schildhoofd van azuur een ster van goud. Het schild hangende aan een sner van keel in een ter rechterzijde ervan geplaatste eikeboom van sinopel."

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Tavarnelle, 26 juli 1980

(get.) B E A T R I X

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN a.i.,

(get.) J. DE RUITER

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
HET HOOFD POST- EN ARCHIEFZAKEN VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

oliph. konink. do

*fyeer-
incl. zw.w.*

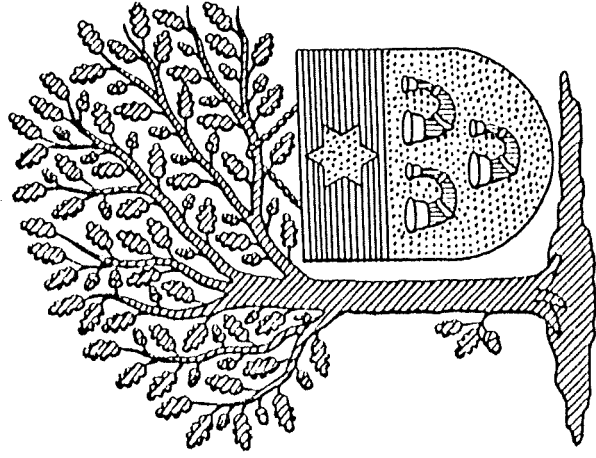

Het nieuwe wapen van de gemeente Heeze.

Bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 16 juli 1817 werd voor de gemeente Heeze een wapen bevestigd met als omschrijving: van lazuur beladen met een boom van goud, aan wiens takken is hangende een schildje, eveneens van goud, waarop 3 hoorns van lazuur, en chef een star van goud.

Dit wapen is rechtstreeks ontleend aan het zegel van het gecombineerde schependom Heeze, Leende en Zesgehuchten, dat reeds in 1605 voorkomt (zie Jan Aerts, De gemeentewapens van Heeze en Leende, in: Heemkronyk, jrg. 12 (1974), pag. 45). Leende had in 1817 dit zelfde wapen bevestigd gekregen, maar de boom van natuurlijke kleur buiten het schild, waar de hoorns goud op blauw werden en Zesgehuchten kreeg toen een wapen bevestigd identiek aan dat van Heeze, maar met twee sterren in het schildhoofd.

Een wat andere groepering van de onderdelen en het aanbrengen van de juiste kleuren leidde tot het Koninklijk Besluit van 26 juli 1980, no. 25, waarbij het besluit van de Hoge Raad van Adel van 16 juli 1817 werd ingetrokken en waarbij aan de gemeente Heeze een wapen werd verleend met als omschrijving: In goud drie hoorns van keel, beslagen, geopend en geïmond van zilver; in een schildhoofd van azuur een ster van goud. Het schild hangende aan een snoer van keel in een ter rechterzijde ervan geplaatste eikeboom van sinopel.

Ned. Leeuw 1980 O. SCHUTTE.

481

482

Ned. 1

GEMEENTE HEEZE

De raad der gemeente Heeze;

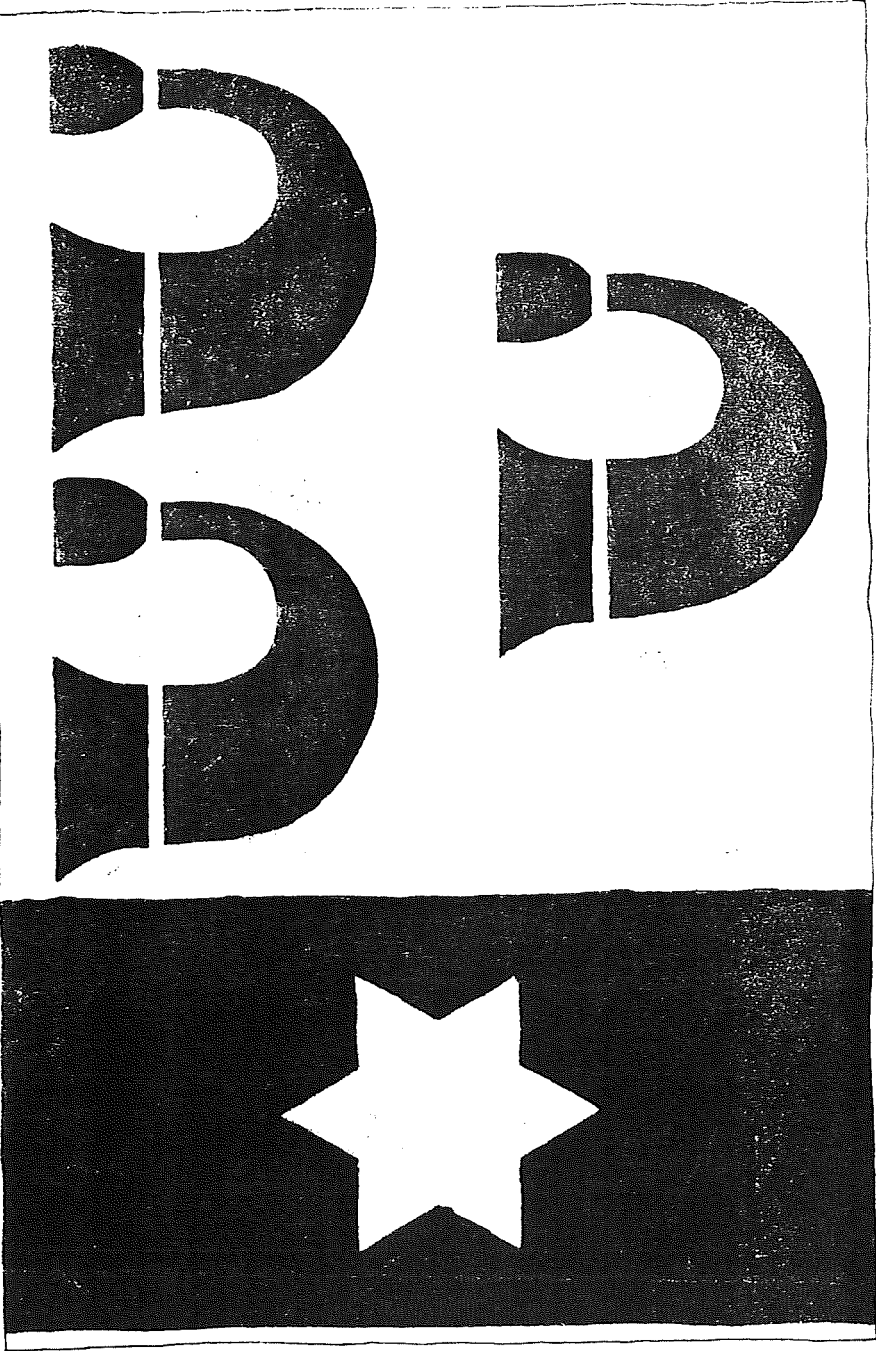
Overwegende, dat het gewenst is over te gaan tot vaststelling van een gemeenteraad;
Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 17 april 1980;

b e s l u t :

vast te stellen een vlag voor de gemeente Heeze overeenkomstig de bij dit besluit behorende afbeelding, en de omschrijving van die vlag te doen luiden als volgt:
"Waarvan de hoogte en de lengte zich verhouden als 2 : 3, bestaande uit twee banen van blauw en geel, lengte verhouding 1 : 2, op het midden van de blauwe baan een 6-puntige gele ster, op de gele baan drie rode hoorns".

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van Heeze van 24 april 1980

De raad voornoemd,
de secretaris,
de voorzitter,

GEMEENTE HEEZE

De raad der gemeente Heeze;

Overwegende, dat het gewenst is over te gaan tot vaststelling van een gemeentevlag;

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 17 april 1980;

b e s l u i t :

vast te stellen een vlag voor de gemeente Heeze overeenkomstig de bij dit besluit behorende afbeelding, en de omschrijving van die vlag te doen luiden als volgt:

"Waarvan de hoogte en de lengte zich verhouden als 2 : 3, bestaande uit twee banen van blauw en geel, lengte verhouding 1 : 2, op het midden van de blauwe baan een 6-puntige gele ster, op de gele baan drie rode hoorns".

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van Heeze van
24 april 1980

De raad voornoemd,
de secretaris, de voorzitter,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J. van der Heide', written over a horizontal line. The signature is stylized and cursive.

(Heeze, Leende en Sterksel)

Uit de bijdrage van K. van Berendonk uit Santpoort aan de jongste „Heemkronijk” willen wij in de komende Parel(s) de volledige tekst plus tekeningen publiceren voor zover diens voorstellen voor nieuwe (beter) gemeentewapens en -vlaggen betrekking hebben op Heeze, Leende en Sterksel. Omdat Averbode, Horn(e), Oranje en Maarheeze (Cranendonck) nauw verband hiermee hebben, zullen wij die gedeelten daarbij ook meenemen. Redakteur Erik Kolen (Heeze) van „Heemkronijk”, het driemaandelijks periodiek van „Heemkundkring De Heerlijkheid Heeze, Leende, Zesgehuchten”, gaf ons hiervoor toestemming.

HEEZE

Het zegel van „Heribertus de Hese” uit 1172 behoort tot de alleroudste der Nederlanden. Daarop staat dan zijn wapen afgebeeld en dat voert een leeuw. Helaas geeft een zegel niet de kleuren aan, zeker niet in die oeroude tijd. En die kleuren zullen we dus wel nooit meer kunnen achterhalen, hoe jammer dat ook is. Het wapen der oudste Heren van Heeze voerde dus een leeuw en één boom. Overigens is het wel verklaarbaar dat men hen een boom-wapen heeft toegedicht. Immers op het oudst bekende zegel „de Heze et de Leende” komt duidelijk wél een boom voor. Maar óók een wapen; en met drie hoorns: Horn. Want in-tussen is Heeze - al vóór 1285 - Horns bezit.

Die zegel-boom heeft met het wapen in feite niets te maken. Men treft dergelijke bomen ook aan in de ZEGELS van 's Hertogenbosch, Waalwijk, Oirschot, Oerle, Waalre en Valkenswaard. In al die zegels drukte die boom uit dat deze plaatsen gelegen waren in het uitgebreide jachtveld van de Hertogen, met andere woorden in DES HERTOGEN BOSCH. Nergens vinden we die boom in de wapens terug, behalve in één geval waar hij moeilijk kon ontbreken: het stadswapen van Den Bosch. Aangezien ook Heeze, Leende (en Zesgehuchten) eveneens in het Hertogelijke jachtgebied lagen, was zo 'n boom ook in het zegel van „Heze et Leende” alleszins op zijn plaats. In het ZEGEL, waarin hij bovendien als een moeilijk na te maken opvulling fungeerde. Het hele verdere zegelveld is bovendien nog opgevuld met schuine ruitjes, zodat het ook daardoor nog eens extra werd bemoeilijkt het zegel te vervalsen. Heel typisch is wel dat op het zegel-wapen de hoorns niet alle drie even groot zijn. De onderste hoorn is opzettelijk veel groter uitgevoerd dan de twee bovenste. (In Budel werden de hoorns alle drie omgedraaid). Men gaf zich kennelijk moeite om de hoorn-wapens een duidelij-lijk eigen kenmerk te geven, zodat verwar- ring werd tegengegaan. Natuurlijk kregen ze ook niet allemaal dezelfde kleuren, zodat de Horn-wapens er anders uitzagen dan de Cranendonck-wapens, en die weer anders dan het wapen van Eindhoven. De functie van een wapen was immers geen andere dan uit te drukken met welke persoon of groep personen (Heerlijkheid, Baronie, Stad) men te maken had. Dat werd goed begrepen. In 1817 begreep men daar echter NIETS meer van en presteerde men het hele landstroken wapens te geven, die praktisch niet van elkaar te onderscheiden waren. Toen ging er méér verkeerd. De geheel eigen variant van het Horn-wapen, die Heeze en Leende blijkens het zegel toch hadden bezeten verdween van het toneel. De kleuren en Leende blijftens het zegel toch hadden uit het ZEGEL werd in Heeze binnen het WAPEN gehaald waar hij beslist niet in thuishoorde. Hetzelfde gebeurde in Zesgehuchten. In Leende werd die boom náást het wapen opgesteld, alsof het geheel nog steeds in een zegel stond. Bovendien werden alle drie de wapens verrijkt met sterren, één voor Heeze en Leende (hier dan buiten het wapen) en twee voor Zesgehuchten. Zoals gebruikelijk in 1817 werden de wapens zonder uitzondering uitgevoerd in de kleuren van het Rijkswapen, zijnde goud en blauw. Waar die sterren dan plotseling vandaan ko- men is niet geheel duidelijk. Mogelijk zouden die kunnen zijn ontleend aan het wapen van „Thiery Louf de Hornes, Sire de Herstal, . . . , Hese, Liende etc.”

Hieronder volgen wat nadere gedachten over het gemeentewapen van Heeze als bijdrage voor een tweede gesprek met de heer K. van Berendonk, dat onder leiding van de heer M. Noenen op donderdag 21 juni op het gemeentehuis in Heeze zal plaatshebben.

Bij het opschrijven van deze gedachten is rekening gehouden met hetgeen ik hierover eerder te berde heb gebracht in:

1. De gemeentewapens van Heeze en Leende (artikel) in Heemkronyk XII,4; april 1974.
2. Brief met voorstel tot wapenwijziging aan B. en W. van Heeze, gedateerd 2 november 1975.
3. Reakties onder de titel "De boom moet blijven" I, II en III, resp. in de Parel van Brabant van 7/2, 14/2 en 4/4 1979 gepubliceerd.

Mijn voorstel tot wapenwijziging d.d. 2-11-1975 was als volgt geformuleerd:

In azuur een eik, geplant en gebladerd van sinopel met aan de takken hangend een schild van goud waarop drie hoorns van keel, beslagen van zilver; geplaatst 2:1; boven de eik een vijfpuntige ster van keel.

Dit voorstel wil ik ook nu nog handhaven, al lijkt het mij zinnig om daarin enkele kleine wijzigingen aan te brengen.

Bij nader inzien geef ik de voorkeur aan de zespuntige ster uit het schepenzegel die nu van zilver zou moeten zijn. De overweging daarbij is, dat de vijfpuntige rode ster van Dirk Loef van Horne maar moeilijk in het historisch en heraldisch geheel in te passen is. Bovendien is het bewijs voor een relatie met de ster in het schepenzegel op dit moment niet te leveren en nogal onwaarschijnlijk ook. De keuze voor een zilveren ster is gebaseerd op hetzelfde principe als voor een groene boom: een natuurlijke kleur.

Hoewel het nog nimmer tot misverstand heeft geleid, lijkt het mij verstandig om de naar rechts overhangende takken, waaraan op een voor het oog niet waarneembare wijze het schild is opgehangen, in de wapenbeschrijving op te nemen. Dit met de bedoeling om een wat al te grote vrijheid van interpretatie in te perken. Een goed, of liever een slecht voorbeeld is het wapen van Heeze in het agglomeratiegebouw te Eindhoven, waarop een kerstboomachtige boom van een onbekende soort met in de top een ster en een met een draadje aan de takken opgehangen schild.

Een derde wijziging of liever toevoeging aan mijn voorstel uit 1975 is de keuze voor een vaste schildvorm en wel voor het hartvormige schild van Herbertus, heer van Heeze dat trouwens ook door zijn opvolger Reinardus werd gebruikt. Door voor deze, vrij zeldzame schildvorm te kiezen leggen we in het gemeentewapen tevens de verbinding met de oudste heren van Heeze en verkrijgen dan tevens een eigen kenmerkende vorm, die ook nog functioneel is vanwege het onderscheid dat nu ontstaat met het wapen van Leende dat noodzakelijk uit dezelfde figuren is (wordt) opgebouwd als dat van Heeze.

Proeve van wapenbeschrijving volgens de hierboven ontvouwde gedachtingang: In azuur een eik, geplant en gebladerd van sinopel; geplaatst rechts met naar links overhellende takken, waaraan op niet waarneembare wijze een schild is gehangen van goud waarop drie hoorns van keel beslagen van zilver; geplaatst 2:1. Boven de eik een zespuntige ster van zilver. Het geheel geplaatst in een hartvormig schild volgens het wapenzegel van Herbertus, heer van Heeze.

Mijn uitgangspunt bij het voorgaande is vooral de overweging, dat het schepenzegel van Heeze en Leende in zijn geheel een waardevolle historische bron is, ook al zijn niet alle figuren daarin op dit

moment absoluut te verklaren.

Dat Heeze zonder een boom in het gemeentewapen Heeze niet meer is zal na alles wat daarover geschreven is wel duidelijk zijn: de boom moet blijven!

Eén aspekt van de boom is tot dusver onbesproken gebleven. Er is naar mijn mening een onmiskenbare samenhang tussen de boom en het aan de takken ervan opgehangen schild. Zonder twijfel heeft ook dat zijn betekenis. Ziedaar een extra argument voor het handhaven van de boom in het wapen. Een enigszins vergelijkbare situatie vinden we bij het wapen van Woudrichem in het land van Altena. Zoals bekend mag worden verondersteld, hebben de Horner heren ook in die streek hun rol gespeeld. Een onderzoek naar de achtergrond van het wapen van Woudrichem kan ons wellicht ook wat dichterbij de verklaring van het schepenzegel van Heeze en Leende brengen? Zo'n waarschijnlijk tijdrovend onderzoek, hoeft een wapenwijziging als hierboven voorgesteld niet in de weg te staan.

Boom, ster en schild hebben zonder twijfel hun betekenis, ook in hun samenhang en moeten daarom alle in het gemeentewapen gehandhaafd worden. Het is niet aanvaardbaar, dat de boom en de ster uit het schepenzegel als "opvulling" worden afgedaan.

Ik ben en blijf van ~~manning~~ mening dat het schild hangend aan de takken van de boom het wapen Van Horne moet voorstellen en dus als zodanig in het gemeentewapen moet worden opgenomen. Er is geen enkele grond om aan te nemen dat het een variant op het wapen Van Horne zou zijn of om het eender welk wapen dan ook. Uit het voorgaande blijkt al, dat ik ook niet bereid ben om aan de grotere hoorn in het zegel betekenis toe te kennen. Dit euvel komt bij zeer veel wapengraveringen en tekeningen voor. Mijn standpunt, zoals dat ook is neergelegd in de hierboven genoemde geschriften, kan ik dus handhaven.

Een paar slotopmerkingen zijn hier toch nog wel op zijn plaats. De heer Van Berendonk heeft met zijn artikel "Wapens en banieren...." de historie en de heraldiek in onze streek een slechte dienst bewezen. Zonder twijfel was dat geen opzet van hem en heeft hij dat met de beste bedoelingen gedaan. Op zijn kennis van de heraldiek in het algemeen en zijn vaardigheid in het tekenen van wapens wil ik niets afdingen. Integendeel, ik heb er bewondering voor.

Het is dan ook een enorme blunder van het bestuur van de heemkundekring, dat men de heer Van Berendonk niet heeft behoed voor de gevolgen van deze publikatie. Men had hem op de talrijke onjuistheden moeten wijzen en de publikatie van het artikel ten sterkste moeten ontraden. Maar ongelukkig genoeg (voor de heer Van Berendonk) is het onvermogen van dit bestuur op het gebied van heemkunde en regionale geschiedenis zo groot, dat men zelfs niet in staat is om hem een waardevol advies te geven. Het is toch onvoorstelbaar, dat een bestuur van een heemkundekring dit alles "historisch en heraldisch verantwoord" durft te noemen en dat zelfs tot in tweede termijn toe. Van vele kanten kwam de kritiek los, maar het bestuur van de heemkundekring stak de kop in het zand.

Het kan niet anders, of de regionale geschiedbeoefening wordt met dit alles omlaag gehaald naar een peil dat eigenlijk niet denkbaar is. Het mag van weinig betekenis zijn, dat ik dat weet en mij daarvan goed bewust ben. Van zoveel meer belang is het dat ook anderen dit weten en inzien en er zich door laten leiden.

Tenslotte wil ik de heer Van Berendonk de goede raad geven om het hierboven omschreven voorstel tot wapenwijziging te steunen, zij het dan met de nodige kritisch-heraldische aantekeningen. Met grote belangstelling zal ik uitkijken naar zijn ontwerp voor een gemeentevlag aan de hand van dit wapen.

Heeze 17 juni 1979

Jan Aerts

N.B.

Het is gewenst dat niets van het bovenstaande, dus ook geen gedeelte ervan, wordt gepubliceerd zonder daarover eerst overleg te hebben gehad met de ondertekende